

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Sirle Kivistik

**DIREKTIIVI 2010/41/EL RAKENDAMINE
LIIKMESRIIKIDES**

Lõputöö

Juhendaja:

Maret Güldenkoh, MBA

Tallinn 2015

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2015
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Direktiivi 2010/41/EL rakendamine liikmesriikides.</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: Implementation of Directive 2010/41/EU in the Member States.</p> <p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 50 leheküljest, millest 5 lehekülge moodustavad lisad. Töös on kasutatud 69 allikat, sh teadusallikad.</p> <p>Lõputöö eesmärk on välja selgitada direktiivi 2010/41/EL rakendamine liikmesriikides. Püstitatud eesmärgi saavutamiseks lähtutakse järgmistest uurimusülesannetest:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Anda ülevaade direktiivi 2010/41/EL sisust. 2. Anda ülevaade füüsilisest isikust ettevõtja olemusest. 3. Analüüsida direktiivi 2010/41/EL kasutusele võtmist Euroopa Liidu liikmesriikides. 4. Analüüsida direktiivi 2010/41/EL rakendamist Eestis. <p>Direktiivi on 100%-lt rakendanud Belgia, Küpros, Läti, Poola ja Eesti. Direktiivis sätestatud füüsilisest isikust ettevõtja (edaspidi FIE) abistava elukaaslase õigust sotsiaalkindlustusele on kasutatud vaid Prantsusmaa.</p> <p>Eestis puudub 31%-l FIE elukaaslastel sotsiaalkindlustus. Maksimaalne sotsiaalmaksust laekuv summa, kui kõik füüsilisest isikust ettevõtja elukaaslased, kes ei ole tööle vormistatud ja sooviksid soetada vabatahtlikkuse alusel sotsiaalkindlustust, on üle nelja miljoni euro aastas.</p> <p>Tehakse ettepanek muuta sotsiaalmaksuseaduse § 6¹ selliselt, et FIE saaks tasuda ka abistava elukaaslase eest sotsiaalmaksu ja pikemas perspektiivis tagada kõikidele FIE-t abistavatele pereliikmetele, kes ei ole tööle vormistatud, samaväärne sotsiaalkaitse abikaasaga.</p>	
<p>Võõrkeelsed võtmesõnad: füüsilisest isikust ettevõtja, sotsiaalkindlustus, sotsiaalkaitse, abistav abikaasa, abistav elukaaslane</p>	
<p>Võõrkeelsed võtmesõnad: self-employed person, social insurance, social protection, helping spouse, assisting partner</p>	
<p>Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: Sotsiaalministeerium. Sotsiaalse turvalisuse, kaasatuse ja võrdsete võimaluste arengukava 2016-2023</p>	
<p>Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu</p>	
<p>Töö autor: Sirle Kivistik</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p>	
<p>Vastab lõputöö nõuetele</p> <p>Juhendaja: Maret Guldenkoh</p>	<p>Allkiri:</p>
<p>Kaitsmisele lubatud</p> <p>Kolledži direktor: Uno Silberg</p>	<p>Allkiri:</p>

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. DIREKTIIVI 2010/41/EL RAKENDAMISEGA KAASNE-VAD MUUTUSED FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJALE	7
1.1. Direktiivi 2010/41/EL selgitus.....	7
1.2. Füüsilisest isikust ettevõtja olemus.....	12
2. DIREKTIIVI 2010/41/EL KASUTUSELE VÕTMISE ERISUSED.....	18
2.1. Direktiivi 2010/41/EL kasutusele võtmine Euroopa Liidu liikmesriikides	18
2.2. Direktiivi 2010/41/EL rakendamine Eestis.....	26
KOKKUVÕTE	33
SUMMARY	36
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	38
LISAD	46
Lisa 1. Ühepereleibkonnad tüübi järgi aastal 2011	46
Lisa 2. Meeste ja naiste osakaal FIE-na.....	47
Lisa 3. Küsimustik FIE elukaaslase sotsiaalkindlustuse olemasolu	48
Lisa 4. FIE abikaasa maksukohustuslaste registrisse registreerimise ja registrist kustutamise avaldus	49
Lisa 5. Sotsiaalmaksu laekumise arvutuskäik.....	50

SISSEJUHATUS

Majanduslanguse ajal suurenes Eestis töötute hulk. Samas on inimesi, kes ei soovi kellast kellani tööl käia ja kellelegi teisele oma teadmiste ja oskustega tulu teenida. Nii mõnedki inimestest otsustavad alustada ettevõtlustegevust hakates iseenda peremeheks registreerides end füüsilisest isikust ettevõtjaks ja kaasates tegevusse oma perekonnaliikmeid.

Käesolev lõputöö on kursusetöö „FIE osatähtsus Eesti majanduses“ edasiarendamine. Enamikel juhtudel on FIE üksikettevõtja st tegeleb ise ettevõtlusega ja annab tööd perekonnaliikmetele. 7. juulil 2010. aastal jõustunud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2010/41/EL eesmärgiks on tagada FIE-na tegutsevate või nende tegevusele kaasa aitavate meeste ja naiste võrdne kohtlemine. Sellest lähtuvalt peab inimestel sõltumata soost ning tulu teenimise vormist olema õigus samalaadsetele sotsiaalsetele hüvedele.

Teema on aktuaalne, sest direktiivist tulenevad muudatused on alates 01. august 2012 Eesti sotsiaalmaksuseaduseses jõustunud ning on vajalik analüüsida, kuidas ja milliste erinevustega on direktiivi 2010/41/EL kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides kasutusele võetud ja võimalusel teha ettepanekuid seaduste muudatusteks direktiivi paremaks rakendamiseks.

Uudsus põhineb selles, et teostatakse esmakordselt prognoos, kui palju jääb Eesti riigil laekumata sotsiaalmaksu nende FIE-de elukaaslaste arvelt, kes osalevad FIE ettevõtlustegevuses, kuid pole ametlikult abielus ega oma seetõttu õigust sotsiaalsetele hüvedele.

Probleem on selles, et FIE tegevusele kaasa aitava abikaasa sotsiaalsed hüved olid direktiivi vastuvõtmiseni tagatud vaid juhul, kui ta oli ametlikult FIE juurde tööle vormistatud. Direktiiv annab võimaluse omandada sotsiaalkaitse soodustingimustel st abistavale elukaaslasele tagatakse sotsiaalkaitse. Direktiivi kohaselt on FIE elukaaslane õigustatud isikuks vaid juhul, kui siseriiklikus õiguses on mitteabielulisele kooslule antud õiguslik tähendus. Eestis puudub mitteabielulisele kooslule õiguslik tähendus. Eestis levinud vabaabieli puhul jääb FIE tegevusele kaasa aitav elukaaslane sotsiaalkindlustusest

ilma ja riik kaotab seetõttu sotsiaalmaksust laekuva tulu. Riigikogus 9. oktoobril 2014 vastu võetud kooseluseadus võimaldab registreerida kooselu kahel koos elaval täisealisel teovõimelisel inimesel sõltumata soost, kuid vastavalt sotsiaalmaksuseadusele on direktiivi 2010/41/EL rakendamise võimalus ainult abikaasale. Samas FIE vastutab äritegevusest tekkivate kohustuste eest kogu oma varaga. Seega ohus on ka elukaaslase vara.

Lõputöö eesmärk on välja selgitada direktiivi 2010/41/EL rakendamine liikmesriikides.

Püstitatud eesmärgi saavutamiseks lähtutakse järgmistest uurimusülesannetest:

1. Anda ülevaade direktiivi 2010/41/EL sisust.
2. Anda ülevaade FIE olemusest.
3. Analüüsida direktiivi 2010/41/EL kasutusele võtmist Euroopa Liidu liikmesriikides.
4. Analüüsida direktiivi 2010/41/EL rakendamist Eestis.

Lõputöös kasutatakse kombineeritult kvalitatiivset ja kvantitatiivset uurimismeetodit. Analüüsitakse direktiivi sätteid, direktiivi rakendamisega muutunud seadusepunkte ja statistilisi andmeid ning antakse ülevaade FIE kui ettevõtja olemusest. FIE-de seas viiakse läbi ankeetküsitlus. Saamaks ülevaade direktiivi rakendamise ulatusest, analüüsitakse Euroopa Komisjoni koostatud raporteid ja kontrollitakse andmeid õigusaktidest. Eestis viiakse läbi küsitlus selgitamaks välja FIE-de teadlikkust direktiivi kohta ja abikaasa ning elukaaslase osalust ettevõtlustegevuses. Tulemused tõlgendatakse ja nende põhjal esitatakse järeldused ning ettepanekud.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, milles mõlemas on kaks alapeatükki. Esimeses peatükis kirjeldatakse direktiiviga (2014/41/EL) kaasnevaid muudatusi füüsilisest isikust ettevõtjale. Esimese peatüki esimeses alapeatükis antakse ülevaade direktiivi 2010/41/EL sisust, selgitatakse direktiivi eesmärki ning tuuakse välja, milliseid uusi võimalusi tagab direktiiv FIE elukaasale. Teises alapeatükis selgitatakse ettevõtja mõiste, füüsilisest isikust ettevõtjaks registreerimise võimalus, ettevõtja olemus ja tema majandustegevuse mõiste.

Lõputöö teise peatükis selgitatakse välja direktiivi 2010/41/EL rakendamise ulatus liikmesriigiti. Esimeses alapeatükis analüüsitakse direktiivi 2010/41/EL rakendamist Euroopa Liidu kõikides liikmesriikides, selgitatakse välja erisused liikmesriigiti

sotsiaalkaitse ulatusest, sotsiaalkaitse tagamisest elukaaslastele ja pereliikmetele. Teises alapeatükis analüüsitakse direktiivi tähtsust Eestis, selgitatakse välja direktiivi rakendamise ulatus, prognoositakse riigile saamata jäänud sotsiaalmaksu summa suurus aastas. Tehakse ettepanek Eesti sotsiaalmaksu seaduse muudatuseks tagamaks FIE abistavale elukaaslase sotsiaalsed hüved.

Lõputöös kasutatakse erialast teaduskirjandust, teemakohaseid ajalehtede ja ajakirjade artikleid, Justiitsministeeriumi statistilisi andmeid, järelpärimisi Eesti Maksu- ja Tolliametile ning Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide õigusaktide reduktsioone seisuga 06.01.2015.

1. DIREKTIIVI 2010/41/EL RAKENDAMISEGA KAASNE- VAD MUUTUSED FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJALE

1.1. Direktiivi 2010/41/EL selgitus

Füüsilisest isikust ettevõtja loob töökoha iseendale ja tavaliselt ka oma perekonnaliikmetele. Samas on FIE-sid, kes loovad teistele töökohti. Kui arvestada, et suur osa FIE-sid tegutseb väiksemates asulates, kus tööd on raskem leida, siis FIE-de tegevus annab oma panuse maapiirkondade tööpuuduse leevendamiseks elavdades sellega kohalikku elu. Samas ei ole FIE-le ja teda abistavatele perekonnaliikmetele loodud samu tingimusi (pensioni-, ravikindlustus) nagu igale teisele tavatöötajale.

2012. aasta seisuga oli Euroopa Liidus 32.8 miljonit FIE-t moodustades sellega 15% kõikidest tööga hõivatud inimestest. Euroopa 2020. aasta strateegias jõutakse järeldusele, et FIE on võti aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvuga ettevõtluse toimimiseks. Sellest hoolimata mitmes Euroopa Liidu liikmesriigis puudub FIE-l võimalus sotsiaalsete garantiide saamiseks. Euroopa Liit näitab oma toetavat suhtumist edendades vabatahtlikke standardeid ja kaitsemeetmeid FIE-dele. (Kern, 10.07.2013)

Üheks selliseks sammuks on 7. juulil 2010. aastal jõustunud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2010/41/EL, mille eesmärgiks on tagada FIE-na tegutsevate või nende tegevusele kaasa aitavate meeste ja naiste võrdne kohtlemine, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 86/613/EMÜ (Euroopa Parlamendi...07.07.2010). FIE-de seas 2004. aastal läbiviidud uurimistööst selgus, et paljud neist on ettevõtlusse kaasanud kogu perekonna: abikaasa, lapsed, vanemad ja õed-vennad. Ettevõtluses kasutas perekonna kaasabi 37% küsitletutest ja keegi neist ei olnud ametlikult tööle vormistatud. (Kirsipuu & Teder, 2006, lk 63)

2006. aastal samade ettevõtjatega läbiviidud uurimistööst selgus, et aktiivsetest ettevõtjatest 67% olid pereettevõtjad ja nende kõikide ettevõtlustegevuses osales abikaasa (Kirsipuu, 2007, lk 10). Pereettevõtjana alustamisel kaasatakse esmalt abikaasa (75%), siis lapsed (20%) ja vaid 5%-l lähisugulased (Kirsipuu & Silberg, 2013, lk 87).

Oluline on tähtsustada abikaasa rolli FIE ettevõtluses. Nad võivad kaasa lüüa mitmel erineval viisil, näiteks tegutseda aktiivses äritegevuses, hoolitseda raamatupidamise eest või aidata lihttöoga nt koristamine. Nad panustavad päevast päeva ja aastast aastasse oma aega, oskusi ja perekonna raha ettevõtluse heaks olemata selleks lepinguliselt seotud ja omamata mitte mingeid sotsiaalseid garantiisid. Vajalik on tagada, et abikaasade või elukaaslaste ühine füüsilisest isikust ettevõtja tegevuses osalemine ei oleks karmim kui koos ühise äriühingu asutamine (Euroopa Parlamendi...07.07.2010).

Sotsiaalkindlustus peaks olema tagatud kõikidele ettevõtlusega tegelevatele isikutele. Ettevõtluses võetakse tööle töötajaid ning neil on sotsiaalsed garantiid. Füüsilisest isikust pereettevõttes, eriti alustavates, ei ole piisavalt ressursse, et palgata tööjõudu ning pereliikmeid ametlikult tööle vormistada. Pereliikmetel, kelle töösuhted on pereettevõttes vormistamata, puuduvad sotsiaalsed garantiid. (Kirsipuu & Silberg, 2013, lk 82)

FIE-de abikaasadel sh elukaaslastel peaks olema õigus sotsiaalkaitsele, sest sageli ei jõua nad FIE abistamise kõrvalt palgatööl käia. Abikaasa õiguste eest seismine on oluline, sest nad panustavad FIE ettevõtlustegevusse. Hoolimata sellest puudusid abikaasadel kuni 2012. aasta augusti kuuni sotsiaalsed garantiid.

01. augustil 2012. aastal Eestis jõustunud direktiivi 2010/41/EL kohaselt sätestatakse, et võrdse kohtlemise tagamiseks ja ettevõtluspiirangute kõrvaldamiseks peab inimesel sõltumata soost ning tulu teenimise vormist olema õigus samalaadsetele sotsiaalsetele hüvedele. Võrdse kohtlemise subjektiks on direktiivis mehed ja naised, kes tegutsevad füüsilisest isikust ettevõtjana ning nende abikaasad või elukaaslased. (Seletuskiri...15.12.2014) Vastavalt maksukorralduse seadusele § 20² lõikele 2 füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtte tegevuses osalev abikaasa on äriregistrisse kantud füüsilisest isikust ettevõtja abikaasa, kes osaleb füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtte tegevuses ning kellel ei ole füüsilisest isikust ettevõtjaga sõlmitud töölepingut või töövõtu-, käsundus- või muu teenuse osutamiseks võlaõiguslikku lepingut (Maksukorralduse seadus, 2002).

Direktiivi kohaselt on FIE elukaaslane õigustatud isikuks vaid juhul, kui siseriiklikus õiguses on mitteabielulisele kooselule antud õiguslik tähendus või juhul kui sellest tulenevad õigused või kohustused muudes õigusharudes (Seletuskiri...15.12.2014).

Riigikogus 9. oktoobril 2014. aastal vastu võetud kooseluseadus võimaldab registreerida kooselu kahel koos elaval täisealisel teovõimelisel inimesel sõltumata soost, kuid vastavalt sotsiaalmaksuseadusele on direktiivi 2010/41/EL rakendamise võimalus Eestis ainult FIE abikaasal. Eestis saab FIE kanda oma abikaasa avalduse alusel maksukohustuslaste registrisse kui füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtte tegevuses osaleva abikaasana ja maksta igakuiselt sotsiaalmaksu abikaasa eest. (Kooseluseadus, 2014; Sotsiaalmaksuseadus § 6¹, 2000) Maksukohustuslaste registrist kustutamise aluseks on FIE avaldus (Maksukorralduse seadus, 2002). Direktiivi rakendamine on abikaasadele vabatahtlik, sest palgatöö kõrvalt FIE ettevõtlusele kaasa aidates on abikaasal sotsiaalkindlustus olemas. Eestis on vabaabielus elavaid inimesi. Vabaabielu on ametlikult registreerimata kooselu vorm. Eestis uus direktiiv elukaaslastele ei kehti ja nad jäävad sotsiaalsetest tagatistest ilma.

Direktiivi sissejuhatava osa punkt 8 rõhutab, et direktiivi regulatsioon ei piira liikmesriikide õigust ja ainupädevust oma sotsiaalkindlustussüsteemi korraldamisel. Liikmesriikide ainupädevus sotsiaalkindlustussüsteemi korraldamisel hõlmab nende süsteemide ja seotud institutsioonide asutamist, rahastamist ja juhtimist ning samuti hüvitiste sisu ja võimaldamist, sotsiaalkindlustusmaksete suurust ning hüvitiste kättesaadavuse tingimusi käsitlevaid otsuseid. (Euroopa parlamendi...2010) Sotsiaalkaitse tagamise ulatuse ning selle tagamiseks kehtestatavate sissemakse määrade osas Eestile direktiivist nõudeid ega piiranguid ei tulene – nende maht jääb iga liikmesriigi otsustada (Seletuskiri...15.12.2014).

Liikmesriikide kultuuriline taust, rahastamise süsteemid ja sotsiaalmaksu suurused on erinevad ja seetõttu on ainuõige, et igal liikmesriigil jääb õigus otsustada, hüvitise kehtestamise üksikasju. Esmatähtis on tagada õigustatud isikule kindlustuskaitse ja kindlustussüsteemi jätkusuutlik rahastamine. Eesti ühiskonnas on vabaabielus levinud kooselu vorm ja seetõttu on arusaamatu, miks sellega pole direktiivi rakendamisel arvestatud, mistõttu ei saa paljud direktiivis ettenähtud võimalust kasutada.

Direktiivi seletuskirjas on täpsustatud, et juriidiliselt tähendab lepingu sõlmimine pereliikmete vahel alluvussuhteid, mis võivad kaasa tuua pingeid pereliikmete vahel. Direktiivi eesmärgiks ongi kehtestada võimalus tagada FIE ettevõttes osalevale abikaasale kindlustuskaitse ilma, et selleks peaks FIE ja tema abikaasa vahel olema traditsiooniline

tööalane õigussuhe. (Seletuskiri...15.12.2014) Direktiivist järeldeb, et ollakse valmis igati toetama ja mõistma pereelu väljakujunenud traditsioone.

Eestis otsustati, et kindlustuskaitse tagamise eelduseks peaks abikaasa puhul olema sotsiaalmaksu maksmine. Otsustada tuli vaid see, millises määras tuleks FIE abikaasa eest sotsiaalmaksu maksta, et tagada õigustatud isikule kindlustuskaitse ja kindlustussüsteemi jätkusuutlik rahastamine. Kuna ettevõtte tegevuses osalemise proportsiooni määramine oleks subjektiivne ja kontrollimatu ning võimaldaks seetõttu kuritarvitusi, võrdsustati kohustuste suurus teistele aktiivselt tegutsevatele isikutele kehtestatud minimaalse summaga ehk abikaasa ravi- ja pensionikindlustuse osas tagatiste saamiseks tuleb tema eest maksta sotsiaalmaksu kehtestatud kuumääralt. (Seletuskiri...15.12.2014). Sotsiaalmaksuseaduse § 2¹ järgi sotsiaalmaksu maksmise aluseks olev kuumäär kehtestatakse eelarveaastaks riigieelarvega. Riigieelarvega kehtestatav kuumäär ei või olla väiksem kui eelarveaastale eelnenud aasta 1. juulil kehtinud Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäär. (Sotsiaalmaksuseadus, 2000) Töötasu alammäär Eestis oli 2014. aastal 355 eurot ja aastal 2015 on 390 eurot (Töötasu alammäära kehtestamine, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 2013). Seega 2015. aastal tuleb Eestis FIE-l abikaasa sotsiaalkindlustuseks maksta 33% 355 eurost (117,15 eurot kuus).

Kohustus FIE ettevõtte tegevuses osaleva abikaasa eest sotsiaalmaksu maksta on FIE-l. Seda põhjusel, et abikaasal FIE ettevõtte tegevuses osalemisest sissetulekut ei teki. Kuna abikaasa osaleb FIE ettevõtluses, loetakse FIE ettevõtte tegevuses osaleva abikaasa sotsiaalkindlustuse tagamiseks makstud sotsiaalmaks FIE ettevõtlusega seotud kuluks ning see arvatakse tema ettevõtlustulust maha. (Seletuskiri...15.12.2014; Sotsiaalmaksuseadus § 6¹, 2000). See võimalus motiveerib abikaasale sotsiaalseid garantiisid tagama, kuna ettevõtlusega seotud kulud saab ettevõtlustuludest maha arvata ja selle võrra on FIE-l väiksem maksukohustus.

Töötuna arvelevõtmine ja töötutoetuse maksmine FIE ettevõtluses osalevale abikaasale toimub sarnaselt FIE-ga, erinevus seisneb vaid selles, et FIE puhul võetakse aluseks äriregistri andmed ja FIE tegevuses osaleva abikaasa puhul Maksu- ja Tolliametis registrisse kantud andmed. Õigust töötuskindlustushüvitisele FIE tegevuses osaleval abikaasal ja FIE-l endal ei teki. Töötuskindlustuse seaduse § 3 järgi ei ole FIE kindlustatu

ja eelnõu kohaselt ei ole kindlustatu ka tema abikaasa. (Seletuskiri...15.12.2014; Töötuskindlustuse seadus, 2001) FIE loob ise tööd endale ja oma abikaasale, seega seaduse mõistes ei saa nad töötuks jääda. 2013. aastal lõpetas Eestis oma tegevuse ca 350 FIE-t ja aastal 2014 üle 300 FIE (Statistika...28.04.2014).

Eestis kehtestatud FIE ettevõtte tegevuses osaleva abikaasa eest sotsiaalmaksu maksmise kohustus lõpeb abikaasa andmete kustutamisega maksukohustuslaste registrist. Kuna FIE ettevõtte tegevuses osalevale abikaasale kindlustuskaitse tagamine on õigus, võib abikaasa andmed kustutada maksukohustuslaste registrist igal ajal. (Maksukorralduse seadus § 20², 2002; Seletuskiri...15.12.2014)

SMS § 6¹ lõikes 4 on sätestatud, et kui FIE ei tegele ettevõtlusega, siis selle perioodi eest ei tule abikaasa eest sotsiaalmaksu maksta. Ettevõtlusega mittetegelemise põhjuseks võib olla nii ettevõtluse peatamine, tegevuse ajuti esinevus või hooajalisus ning tegevuse lõpetamine. Selles kuus, mil sündmus toimub, makstakse sotsiaalmaksu proportsionaalselt tegutsemise päevade arvuga. FIE ettevõtte tegevuses osaleva abikaasa sotsiaalmaksuga maksustamisperiood on kalendrikuu. FIE avansilise sotsiaalmaksu tähtpäev on iga kvartali kolmanda kuu 15. kuupäev (Seletuskiri...15.12.2014; Sotsiaalmaksuseadus, 2000). FIE seisukohast oleks olnud mõistlik kuupäevi ühildada.

Sotsiaalmaksuseadus § 10 ja § 9 lg 1² reguleerib sotsiaalmaksu ülekandmist riiklikku pensionikindlustuse ja ravikindlustuse vahenditesse. FIE ettevõtte tegevuses osaleva abikaasa eest makstud sotsiaalmaks kantakse seaduses sätestatud osakaaluga Haigekassale ja Sotsiaalkindlustusametile. Kuna FIE ettevõtte tegevuses osalevale abikaasale tulu ei omistata, siis seetõttu kohustuslikku kogumispensioni makset kinni ei peeta. (Seletuskiri...15.12.2014; Sotsiaalmaksuseadus, 2000)

Kokkuvõttena selgus, et Euroopa Liidus on ca 15% kõikidest tööga hõivatud inimestest ennast registreerinud FIE-ks. Samas ei ole FIE-le ja teda abistavatele abikaasale sh elukaaslasele loodud ühtseid tingimusi. 7. juulil 2010. aastal jõustus Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2010/41/EL, mille eesmärgiks on tagada FIE-na tegutsevate või nende tegevusele kaasa aitavate meeste ja naiste võrdne kohtlemine. Oluline on tähtsustada abikaasa ja elukaaslase rolli, kes panustavad FIE ettevõtlusse olemata selleks lepinguliselt

seotud ja omamata seejuures sotsiaalseid garantiisid. Sotsiaalmaksuseaduse järgi on uue direktiivi rakendamise võimalus Eestis ainult abikaasal, hoolimata sellest, et vabaabienu on levinud kooselu vorm. Eestis saab FIE kanda oma abikaasa avalduse alusel maksukohustuslaste registrisse kui FIE ettevõtte tegevuses osaleva abikaasana ja maksta igakuiselt abikaasa eest sotsiaalmaksu. Maksukohustuslaste registrist kustutamise aluseks on FIE avaldus. Igal liikmesriigil jääb õigus otsustada hüvitise kehtestamise üksikasju. Direktiivi rakendamine on abikaasadele vabatahtlik.

1.2. Füüsilisest isikust ettevõtja olemus

Ettevõtjaid võib jagada kahte rühma: juriidilised isikud ehk äriühingud ja füüsilisest isikust ettevõtjad. Äriühingus on ülemused ja alluvad, omanikud ja töölised. FIE on ettevõtja, kes töötab iseseisvalt sõltumatult tööandjast, vajadusel kasutab pereliikmete abi ja rahaliste võimaluste olemasolul saab palgata abiks tööjõudu.

Ettevõtluskonsultant Olavi Kärсна on lahti seletanud füüsiliste ja juriidiliste isikute erinevuse. Füüsiline isik on inimene, juriidiline isik aga seaduse alusel loodud õigussubjekt. Füüsiline isik on ainus reaalne isik: ta eksisteerib tänu looduseadustele, tal on olemas omaenese käed, jalad, teadvus, seega saab ta enda nimel ise ja igal mõeldaval moel tegutseda. Juriidiline isik on fiktsioon, mis saab olemas olla vaid niivõrd, kuivõrd mõni seadus seda parasjagu lubab ja tema nimel teeb tegusid alati mõni reaalne füüsiline isik ehk inimene. (Kärсна, 2003, lk 7) Vastavalt tsiviilseadustiku üldosa seadusele on juriidiline isik seaduse alusel loodud õigussubjekt, kes võib enda nimel omandada kõiki tsiviilõigusi ja –kohustusi välja arvatud neid, mis on omased üksnes inimesele (Tsiviilseadustiku üldosa seadus § 24 ja § 26, 2002). Kui inimene ennast füüsilisest isikust ettevõtjana registreerib, siis annab ta riigile teada, et teenib ettevõtlustulu. Inimene jääb aga ikka füüsiliseks isikuks, mingit juriidilist lisamoodustist tema juurde või tema asemele ei teki. (Kärсна, 2003, lk 7)

Tulumaksuseaduse § 14 kohaselt on ettevõtlus isiku iseseisev majandus- või kutsetegevus, mille eesmärgiks on tulu saamine kauba tootmisest, müümisest või vahendamisest, teenuse osutamisest või muust tegevusest, kaasa arvatud loominguline või teaduslik tegevus (Tulumaksuseadus, 1999). Ettevõtja on füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu

või teenuseid ning kaupade müük või teenuste osutamine on talle püsivaks tegevuseks (Äriseadustik § 1, 1995). Inimest, kes tegutseb ettevõtjana ja on selle õigusaktidele vastavalt vormistanud, nimetatakse füüsilisest isikust ettevõtjaks (Ettevõtluse alustamine...15.03.2014).

Eestis võib FIE olla iga füüsiline isik, sh alaealine vähemalt 15aastane isik, kellele lapsevanem on andnud nõusoleku või kohus on laiendanud teovõimet tegeleda majandustegevusega (Tsiviilseadustiku üldosa seadus § 9, 2002). Kui on välja mõeldud tegevusvaldkond ja äriplaan, on olemas kõik eeldused ettevõtjana tegutsemiseks. FIE-na registreerimise kasuks on asjaolu, et sageli annab see võimaluse testiperioodiks nn „turvaliseks vihmavarju all olemiseks” sobitades palgatöö füüsilisest isikust ettevõtja tööga. See annab FIE-le võimaluse päeval käia lepingulisel tööil ja õhtuti ning nädalavahetustel tegeleda ettevõtlustegevusega.

Eestis peab füüsiline isikust ettevõtja enne ettevõtjana tegevuse alustamist esitama avalduse Justiitsministeeriumi Registrite ja Infosüsteemide Keskusesse (edaspidi Äriregister) registreerimiseks. Äriregistris registreeritud ettevõtjal on võimalik ettevõtluse tuludest maha arvata kõik maksustamisperioodi jooksul tehtud dokumentaalselt tõendatud ettevõtlusega seotud kulud (Kupp, 15.03.2014).

Ettevõtlusega seotuks loetakse neid kulusid, mis on (Kupp, 15.03.2014):

1. tehtud maksumaksja poolt;
2. tehtud sellel maksustamisperioodil, millise perioodi ettevõtlustulust kulu maha arvatakse;
3. dokumentaalselt tõendatud;
4. seotud maksumaksja, mitte kellegi teise ettevõtlusega;
5. tehtud maksustamisele kuuluva ettevõtlustulu saamise eesmärgil ja seos nimetatud eesmärgiga on selgelt põhjendatud;
6. vajalikud ja kohased sellise ettevõtluse arendamiseks, millest saadud tulu maksustatakse ja kulu seos ettevõtluse säilitamise ja arendamisega on selgelt põhjendatud;
7. vajalikud töötervishoiu ja tööohutuse tagamiseks töötajatele nõutava töökeskkonna loomisel ning tulenevad töötervishoiu ja töötervishoiu seadusest.

Kui kulu on ettevõtlusega seotud osaliselt, saab seda maha arvata osaliselt. Kulu ettevõtlusega seotud osa suuruse määrab FIE ise (Kupp 15.03.2014). Ettevõtluse kulu osakaal on mõistlik kehtestada raamatupidamise sise-eeskirjades, mis on vaidlustes piisavaks tõestuseks. FIE ettevõtlustulu maksustatakse eraisiku tuluna (Kirsipuu, 2004, lk 38). Eestis peab FIE maksma ettevõtlustulult tulu- ja sotsiaalmaksu ning juhul, kui ta on kohustusliku kogumispensioniga (II pensionisambaga) liitunud, maksma ka kohustuslikku kogumispensioni makset (Ettevõtluse alustamine...15.03.2014; Sotsiaalmaksuseadus § 2; 2000; Tulumaksuseadus § 14, 1999).

Seega kuigi füüsiline isik ja ettevõtjast füüsiline isik on sama inimene, on maksuarvestuse seisukohast oluline kohe algusest peale hoolikalt oma isiklikuks otstarbeks tehtud kulutused eristada ettevõtja tehtud väljaminekutest, et hiljem ei tekiks ettevõtlustulude maksustamisega probleeme.

FIE-na ei ole vaja avada eraldi pangakontot, võib jätkata senise isikliku konto kasutamist (Ettevõtlusvormi...15.03.2014). Füüsilise isiku poolt pankades avatud kontod on kõik tema omad ja ühtemoodi kasutatavad sõltumata sellest, kas ta kannab sinna ettevõtlusest laekunud või muul moel saadud raha. Ta võib kõigilt oma kontodelt raha võtta igaks otstarbeks. (Alver jt, 2004, lk 295) See kergendab alustava ettevõtja tegevuse planeerimist, samas raskendab isiklikuks otstarbeks ja ettevõtluse eesmärgil tehtud kulutuste eristamist.

FIE peab pidama oma tegevuse kohta raamatupidamisarvestust. Tal on lubatud kasutada kassapõhist arvestusprintsipi. Kassapõhise raamatupidamisarvestuse korral kajastatakse (pannakse kirja või sisestatakse tarkvarasse) finantstehingud aasta algusest kronoloogilises järjekorras jälgides raha laekumist või tasumist. (FIE raamatupidamine...15.03.2014) Enamasti saab FIE raamatupidamisarvestusega ise või oma pereliikmete abil hakkama. Ise raamatupidamist tehes ei teki FIE-l lisaväljaminekuid raamatupidamise teenuse sisseostmisest ja ta omab ettevõtluse majanduslikust seisust paremat ülevaadet.

FIE võib vabalt kasutada ettevõtlustulu, sest kasumit pole vaja jagada – kogu kasum kuulub ettevõtjana tegutsevale füüsilisele isikule. Seega pole vajadust oma tegevust ja otsuseid teistega kooskõlastada. FIE on paindlik ettevõtlusega tegelemiseks, sest ta on

võimeline kiirelt reageerima jooksvatele vajadustele ja ärisituatsioonide muutumistele. FIE-l ei pea olema põhikirja. (Alver jt, 2004, lk 295) Need füüsilisest isikust pereettevõtjad, kes suudavad koheselt ümber orienteeruda ja muuta püstitatud strateegiat, saavutavad edu ning väldivad ettevõtte läbikukkumist (Kirsipuu, 2010, lk 47). FIE on oma raha peremees, võtmeküsimuseks on see, kui hästi ta oskab teenitud tulu oma strateegiate elluviimisel rakendada.

Vastavalt äriseadustiku §-le 78 on FIE-l piiramatu vastutus. Isik, kes tegutseb FIE-na, vastutab äritegevusest tekkivate kohustiste eest kogu oma varaga, mistõttu on selline ettevõtlusvorm sobilik kui tegutsetakse üksinda või pere raames. (Alver jt, 2004, lk 295; Äriseadustik, 1995) Sellest järeldeb, et vaatamata sellele, et abikaasa ettevõtluses kaasa ei löö, on tema vara ohus. See on üks põhjuseid, miks paljud ettevõtjad kohe või pikemas perspektiivis registreerivad oma ettevõtluse piiratud vastutusega äriühinguks (Brothers, 2008).

FIE ettevõtlustegevuse puuduseks on see, et rahalisi ressursse on füüsilisel isikul reeglina palju vähem kui äriühingutel. See takistab äri kasvamist. (Alver jt, 2004, lk 295) Väikese toodangu mahuga on raske suuremale turule pääseda ja kasumit teenida. See omakorda raskendab toodangu omahinna madalana ja konkurentsivõimelisena hoidmist. Pikaajalist finantseerimist (näiteks pangalaenu) on keeruline saada, kuna äritegevuseks vajalik finantseerimine sõltub FIE-na tegutseva inimese isiklikust finantsseisundist. Näiteks vaatamata edukale äritegevusele võib pank keelduda äri arendamiseks laenu andmast, kui FIE-na tegutseval inimesel on õppemaksuvõlg või panditud vara. (Alver jt, 2004, lk 295) Ilma laenuta on keeruline investeerida ja ettevõtlust arendada. Ettevõtluse alguses vajaliku tehnika puudumine võib takistada konkurentsipüsimist.

Tavaliselt on FIE-del piiratud kogemused ärivaldkonnas, millest tulenevalt on neil sageli kitsarinnalised vaated. Äritegevuse edukus sõltub ühe isiku teadmistest, kogemustest, asjatundlikkusest, läbirääkimis- ja juhiomadustest. See võib saada takistuseks äri arendamisel. (Alver jt, 2004, lk 295) Teiseks piduriks võib saada lühinägelikkus, kuna puudub äripartner, kellega koos tegevuskava ja pikaajalisi plaane arutada. Kerge on oma ideedesse armuda ja raisata ressursse mittetulutoovatesse projektidesse. (Pofeldt, 2014) FIE-d peavad endale selgeks tegema ettevõtluse põhireeglid ja neid pidevalt jälgima, siis

on võimalus saavutada parimaid tulemusi ja olla konkurentsivõimelised nii sise- kui välisurul (Kirsipuu, 2004, lk 37).

FIE võib olla töandjaks teisele füüsilisele isikule. Sellisel juhul ei ole tema poolt töötajale tehtavatelt väljamaksetelt maksuarvestuses ega deklareerimisel vahet juriidilisest isikust töandjaga. Sarnaselt juriidilisest isikust töandjale, võib FIE oma töötajale maksta isikliku sõiduauto kasutamise hüvitist, töölähetuse kulude hüvitisi ja anda erisoodustusi. (FIE kui töandja...15.03.2014) Samas FIE töötajatel on piiratud karjäärivõimalused. Kuna FIE äritegevuse maht ja ulatus on reeglina väike, siis on probleemiks kõrge kvalifikatsiooniga töötajate leidmine ja nendele väärilise palga maksmine. (Alver jt, 2004, lk 295)

FIE majandusaasta on võrdne kalendriaastaga, st algab 01. jaanuaril ja lõpeb 31. detsembril (Tulumaksuseadus § 3, 1999). Vastavalt äriseadustiku § 3 füüsilisest isikust ettevõtja, kelle ettevõtte tegevus tulenevalt tegevusala iseloomust on hooajaline või ajutine, võib äriregistri pidajale teatada ettevõtte tegevuse algus- ja lõppkuupäeva (Äriseadustik, 1995). See on hea võimalus põllumeestele, marjulistele, lumekoristajatele või muud hooajalist teenust pakkuvatele FIE-dele, kes oma tegevusala iseloomust lähtuvalt ei saagi aastaringselt aktiivselt tegutseda.

FIE võib ettevõtlustegevuse lõpetada, esitades selleks avalduse tegevuse lõpetamise ja registrist kustutamise kohta märkides ajavahemiku, millal ettevõtte ei tegutse. Käibemaksukohustuslasest FIE peab enne äriregistrile kustutamise avalduse esitamist taotlema enda kustutamist käibemaksukohustuslaste registrist. (Füüsilisest isikust ettevõtja...15.03.2015)

Kokkuvõtvalt selgus, et inimene, kes tegutseb enda nimel ettevõtlusega, on füüsilisest isikust ettevõtja. FIE on ettevõtja, kes tegeleb ettevõtlusega iseseisvalt, vajadusel kasutab pereliikmete abi ja vajaduse ning rahaliste võimaluste olemasolul palkab abiks tööjõudu. Registreeritud ettevõtjal on võimalik ettevõtluse tuludest maha arvata kõik maksustamisperioodi jooksul tehtud dokumentaalselt tõendatud ettevõtlusega seotud kulud. FIE ettevõtlustulu maksustatakse eraisiku tuluna. FIE võib vabalt oma tarbeks kasutada ettevõtlustulu. Ta vastutab äritegevusest tekkivate kohustiste eest kogu oma isikliku varaga. See tähendab, et isegi FIE abikaasa vara on ohus. Puuduseks on see, et rahalisi

ressursse on füüsilisel isikul reeglina vähem kui äriühingutel, mis võib takistada ettevõtlustegevuse hoogustumist. FIE-l on lubatud tulenevalt tegevusala iseloomust tegutseda hooajaliselt. FIE võib ettevõtlustegevuse lõpetada, esitades selleks avalduse tegevuse lõpetamise ja registrist kustutamise kohta. FIE-na registreerimise kasuks on see, et testiperioodil saab sobitada palgatöö füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlustegevusega.

2. DIREKTIIVI 2010/41/EL KASUTUSELE VÕTMISE ERISUSED

2.1. Direktiivi 2010/41/EL kasutusele võtmine Euroopa Liidu liikmesriikides

Direktiivi rakendamise tõhusus sõltub siseriiklikutest õigusaktidest, riigi kultuurilisest taustast, traditsioonidest ja kommetest. Kindlasti on tähtis FIE positsioon ja osakaal riigi ettevõtlusmaastikul. Ühelt poolt annab Euroopa Liit ette miinimumnõuded ja liikmesriigil on valikuvabadus seda kohaldada paremini ja tugevamalt, aga teiselt poolt peaks rõhutama Euroopa Liidu reegleid, et liikmesriigid teeksid liikumapanevaid otsuseid, et reeglid jõuaksid realselt täitmiseni. Laiem üldsus peab olema teadlik Euroopa Liidu õigustest tulenevatest võimalustest.

Töö koostaja analüüsis FIE-le ja tema pereliikmetele kohaldatut ning direktiivis 2010/41/EL sätestatu kasutusele võttu kõikides liikmesriikides. Direktiivi rakendamise ulatus on liikmesriigiti erinev. Töö koostaja arvates tähendab sotsiaalkaitse haigus-, rasedus-, sünnitus- ja pensionikindlustust. Sellest lähtuvalt teostatakse direktiivi kasutuselevõtu analüüs (vt tabel 1). Tabelis * tähistatu selgitus: Rakendatud 100% - sotsiaalkaitse (haigus-, rasedus-, sünnitus-, pensionikindlustus) on nii FIE-l kui tema abistaval abikaasal. Osaliselt – sotsiaalkaitse on kaetud ainult teatud valdkondades, hõlmab ainult üksikuid hüvitisi, hõlmab ainult FIE-t vms piirang. Taotletud pikendus – sotsiaalkaitse FIE-le või tema abistavale abikaasale on tagamata või tagatud osaliselt, direktiivi täielikuks rakendamiseks on taotletud pikendust.

Direktiivi rakendamine algab FIE ja tema elukaaslase mõiste seaduses defineerimisest, aga sageli ei ole füüsilisest isikust ettevõtja mõiste selge siseriiklikul tasandil või erineb paljuski erinevate liikmesriikide õigusaktides sätestatust nagu näiteks Austrias, Ungaris, Bulgaarias, Rootsis (Burri, 2014, lk 28). Austria seadusandluseses on defineeritud mõiste *free employees* kui inimesed, kes on nn vaba teenindamise lepinguga ja nende hulka arvestatakse ka FIE-d. (Bei, 2014, lk 44-45)

Tabel 1. Euroopa Liidu koosseis ja sotsiaalkaitse olemasolu (Autori koostatud viidatud allikate 2, 3, 6-8, 21-23, 32, 34, 37, 38, 40, 43-49, 52-54, 57, 60, 62, 69 alusel) **(ELi liikmesriigid...30.03.2015)

Liikmesriik	EL astumise aeg**	Direktiivi rakendamine*	Sotsiaalkaitse		
			FIE-le	abistavale abikaasale	teistele pereliikmetele
Austria	1995	osaliselt	osaliselt	osaliselt	ei
Belgia	1958	rakendatud 100%	jah	jah	ei
Bulgaaria	2007	osaliselt	jah	osaliselt	ei
Eesti	2004	rakendatud 100%	jah	jah	ei
Hispaania	1986	osaliselt	osaliselt	osaliselt	ei
Holland	1958	osaliselt	osaliselt	ei	ei
Horvaatia	2013	osaliselt	jah	osaliselt	osaliselt
Iirimaa	1973	taotletud pikendus	osaliselt	ei	ei
Itaalia	1958	osaliselt	osaliselt	osaliselt	ei
Kreeka	1981	osaliselt	osaliselt	osaliselt	osaliselt
Küpros	2004	rakendatud 100%	jah	jah	ei
Leedu	2004	osaliselt	osaliselt	osaliselt	ei
Luksemburg	1958	osaliselt	jah	ei	ei
Läti	2004	rakendatud 100%	jah	jah	ei
Malta	2004	osaliselt	jah	osaliselt	ei
Poola	2004	rakendatud 100%	jah	jah	jah
Portugal	1986	osaliselt	osaliselt	osaliselt	ei
Prantsusmaa	1958	taotletud pikendus	osaliselt	osaliselt	ei
Rootsi	1995	osaliselt	osaliselt	osaliselt	ei
Rumeenia	2007	osaliselt	osaliselt	ei	ei
Saksamaa	1958	osaliselt	osaliselt	ei	ei
Slovakkia	2004	osaliselt	jah	ei	ei
Sloveenia	2004	taotletud pikendus	osaliselt	osaliselt	ei
Soome	1995	osaliselt	jah	osaliselt	ei
Suurbritannia	1973	taotletud pikendus	osaliselt	ei	ei
Taani	1973	osaliselt	jah	osaliselt	ei
Tšehhi	2004	osaliselt	jah	osaliselt	ei
Ungari	2004	osaliselt	jah	ei	ei

Põhimõtteliselt FIE definitsioon välistab majanduslikut sõltuva töötaja, kellele on kohaldatud Austrias erinevaid sotsiaalkindlustuse skeeme. FIE-e on kaetud sotsiaalkindlustussüsteemiga, mis hõlmab tervise-, õnnetusjuhtumi- ja pensionikindlustust. Raseduse- ja sünnitushüvitise kohta pole seaduses selgesõnalist seisukohta. FIE abistavat abikaasat võib kindlustada kui töötajat või kui FIE naist, aga ainult tööliste staatus garanteerib sõltumatud õigused, sest abistava abikaasa staatus katab ainult tervise ja

õnnetusjutumid, sõltub abielu kestvusest ja ei loo individuaalseid õiguseid. Esile on kerkinud probleem naiste õigusest, sest nende töötü abiraha sõltub abikaasade sissetulekust, see aga kujutab endast kaudset diskrimineerimist. (Bei, 2014, lk 44-45)

Ungari võrdõiguslikkuse seadus ei hõlma ainult töölepinguga töötavaid naisi, vaid ka neid, kellel on „muud töösuhted”. Sii hulka kuuluvad FIE-d. FIE mõistet eraldi pole Ungari seadusandlus üle võtnud. Selle asemel kasutatakse mõistet üksikettevõtja. Kuigi võrdne kohtlemine ja sotsiaalkaitse on ametlikult garanteeritud, siis reaalsus on see, et naissoost FIE-de ebasoodsale olukorrale tähelepanu ei pöörata. Vajadus nende kaitsmiseks on jäänud unarusse. Kuigi lapse sünni puhul on üksikettevõtjal ametlikult õigus saada samasuguseid hüvitisi kui tavatöötajatel, siis tegelikult saavad nad seda harva rakendada, sest neil ei ole võimalik oma ärist nii kaua eemale jääda. (Nacsa, 2014, lk 114)

Bulgaaria seadusandlus on ainult osaliselt järginud Euroopa Liidu etteantud miinimumstandardeid. Neil ei ole konkreetset FIE definitsiooni ja sealjuurs sooline võrdõiguslikkus FIE ja tema abistava abikaasa jaoks pole otseselt reguleeritud. FIE-d, kes on ennast vastavates ametiasutustes registreerinud, saavad kohustuslikus korras sotsiaalkindlustuse. Registreeritud vabakutseliste, käsitöölise ja põllumeeste abikaasad võivad teha vabatahtlikus korras sissemakseid kindlustamiseks end haiguse, puude, toitjakaotuse ning rasedus- ja sünnituspuhkuse korral. (Tisheva, 2014, lk 56)

Ka Rootsi õiguses pole FIE mõistel selget tähendust. Töötaja mõiste on üsna lai ja võib hõlmata olukordi, mis Euroopa Liidu kontekstis puudutab FIE-t ja teda abistavat abikaasat. Seetõttu on nende staatus ebaselge. Lapsehoolduspuhkus ja tervishoiuteenused on Rootsis ulatuslikud ja keelatud on sellega seotud ebaõiglane kohtlemine. (Numhauser-Henning, 2014, lk 222)

Selgub, et FIE mõiste on vastuoluline. Selle defineerimata jätmine raskendab uue direktiivi siseriiklikusse õigusesse rakendamist ja reaalses elus kasutamist. Kui FIE õigused on läbi teiste mõistete rahuldaval määral kaitstud, siis FIE elukaaslase, kes ei ole äripartner ega ametlik tööline, olukord on keerulisem. Seetõttu peaks iga liikmesriik võtma kasutusele vajalikud meetmed, et tagada vastavalt Euroopa Liidu direktiivile ettenähtud korras ühtsed õigused, millele aitaks kaasa üheselt ja selgelt mõistetavad definitsioonid.

Saksamaa ei ole veel uut direktiivi üle võtnud. Kohustuslikud sotsiaalkindlustus-süsteemid ei hõlma FIE-sid ja vabakutselisi inimesi. FIE-d saavad vabatahtlikult liituda sotsiaalkindlustussüsteemiga, mis on kallis. Tavakorras ei ole neil pensionikindlustust. Enamus neist on liitunud pensionifondiga. Iga elukutse jaoks on oma pensionifond igas Saksamaa liitriigis, mis allub oma liitriigi õigustele ja vähesed tegelevad seal soolise võrdõiguslikkuse küsimusega. Puuduseks on veel see, et lapsekasvatamise perioodi pensionifondid ei arvesta. (Lembke, 2014, lk 98)

Samuti ei ole uut direktiivi nõuetekohaselt üle võetud Portugalis, sest soolise võrdõiguslikkuse probleemi vabakutseliste seas ei peeta oluliseks. Ametnikud leiavad, et olemasolevad õigusnormid on piisavad. Samas naissoost FIE-de osatähtsus kasvab mitte nii palju traditsioonilistes valdkondades, nagu põllumajandus, vaid eriti kaubandus- ja teenindusvaldkonnas. Töötajad, kes on sõltumatud, st ei ole töölepinguga töösuhted vormistatud, kuid siiski majanduslikult sõltuvad tööandjast, on kaetud diskrimineerimisvastaste seadusesätetega, ema- ja isapuhkuse ning -hüvitisega. Haiguse vastu neil kindlustus puudub. Abistav abikaasa on võrdsustatud sõltumatu töötajaga. (Ramalho, 2014, lk 191)

Suurbritannias ei ole uusi meetmeid direktiivi ülevõtmisel kohaldatud, mis on tingitud sellest, et paljudel naissoost FIE-del oli juba enne õigus 39 nädala pikkusele katkematule rasedus- ja sünnitushüvitisele (Burri, 2014, lk 27). Need naissoost FIE-d, kes teevad tööd lepingu alusel, on kaitstud võrdõiguslikkuse seadusega. Nende abikaasad ei ole kindlustatud. Iirimaa, Prantsusmaa ja Sloveeniaga riigid on teinud EL taotluse ja saanud loa pikendada direktiivi 2010/41/EL artikli 16 (2) rakendamist, mis sätestab, et kui erilised raskused seda õigustavad, võivad liikmesriigid direktiivi artikli 7 (sotsiaalkaitse) järgimiseks ning seoses naissoost abikaasade ja elukaaslastega artikli 8 (rasedus- ja sünnitushüvitis) järgimiseks saada vajaduse korral lisaega. (Euroopa Parlamendi...2010; McColgan, 2014, lk 233).

Hollandis, peale tugevat naisorganisatsioonide survet 2008. aastal, otsustati naissoost FIE-d siduda seadusejärgse rasedus- ja sünnitushüvitisega. Hollandi seadused rõhutavad, et keelatud on diskrimineerimine vabade elukutsete valimisel ja arengul. (Holtmaat, 2014, lk

170-171) Taanis laiendati soolise diskrimineerimise keeldu FIE-le ja teda abistavale abikaasale (Nielsen, 2014, lk 75).

Selleks, et saada Euroopa Liidu liikmeks, tegi Sloveenia põhjaliku analüüsi kehtivatest siseriiklikest õigusaktidest. Suur osa õigusakte kohaldati või võeti vastu uued. FIE-le ja teda abistavale abikaasale on tagatud kohustuslikud sotsiaalkindlustusskeemid. FIE-d ja nende abikaasad, kes tegelevad põllumajandusega ja see on nende peamine tegevusala ning nad on liitunud pensioni- ja invaliidsuskindlustusega, on lisaks kaetud ka rasedus- ja sünnitushüvitisega. (Sever, 2014, lk 212-213)

Mitmetes nn vanades Euroopa Liidu liikmesriikides on naiste õiguste eest seistud ja võideldud enne uue direktiivi loomist, mistõttu on nende riikide õigusaktidesse direktiivis sätestatu lisamine lihtsustatud. Mitmes suurriigis (Saksamaa, Portugal, Suurbritannia) reaalselt direktiivi rakendamist pole tegelikkuses toimunud. Teiselt pool nähtub, et sageli on just uued liikmesriigid usinamad Brüsselist tulevate nõudmiste täitmisel ja tihtilugu tõlgendatakse eeskirju laiemalt kui Euroopa Liit on neid esialgu sätestanud.

Poolas on FIE-le ja tema abilistele (abikaasa, lapsed, vanemad) ette nähtud üks riiklik sotsiaalkindlustussüsteem. Sotsiaalkindlustuse saamiseks peavad abistavad pereliikmed jagama ühist majapidamist. Neile kõigile on kohustuslik vanadus- ja invaliidsuskindlustus, tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustus. Haigus-, rasedus- ja sünnituskindlustused on vabatahtlikud. Erinevus on sätestatud farmeritele ja tema perekonnaliikmetele – kindlustus on kohustuslik (hõlmates lisaks ka raseduspuhkust) ainult siis, kui talu on suurem kui 1 hektar. (Zielińska, 2014, lk 182)

Leedus on FIE-le tagatud vaid pensionikindlustus. Farmeri abistavale abikaasale on tagatud kohustuslik tervisekindlustusskeem. Teistes valdkondades tegutsevate FIE-de abikaasad ja nendega võrdsustatud isikud võivad osaleda tervisekindlustussüsteemis vabatahtlikkuse alusel. Riiklike sotsiaalkindlustusskeemidega on sätestatud naistele kindlad teenused ja hüvitised hoolimata nende sotsiaalsest kindlustusest, finantsolukorrast või kutsetegevusest (nt lapse sünnitoetus). (Davulis, 2014, lk 149)

Horvaatias on FIE-del rasedus- ja sünnituspuhkuseks samasugused õigused kui tavatöötajal tingimusel, et neil on sõlmitud kohustuslik tervise- ja pensionikindlustus. Käsitöölise pereliikmed (abikaasa, lapsed, vanemad) on õigustatud aitama käsitöölise tegevuses ilma, et ta neid ametlikult palkaks. Siiski ei ole sätestatud, mis annab FIE-le abikaasale sotsiaalkaitse või rasedus- ja sünnitushüvitise, mis põhineb ainult perekondlikel suhetel. (Bodiroga-Vukobrat, lk 2014, 62)

Eelpooltoodust selgub, et teatud valdkondades, näiteks põllumajanduses või käsitöös tegutsevatele FIE-dele on tagatud laiemad õigused. Selle põhjuseks võib olla põllumeeste ja käsitöölise arvukus ja seeläbi ka mõjuvõim liikmesriigis või soov nende elujärge parandada ja soodustada läbi mõningaste erandite kindlates valdkondades ettevõtlustegevust.

Prantsusmaa õigusaktides on mõned siduvad sätted, mis kaitsevad FIE töös osalevaid naisi. Tingimused on ühised nii abielus kui ka mitteabielus paaridele. FIE naine, kes on asjaosaline abikaasa tegevuses, peab otsustama, kas ta tahab töötada nagu tavatööliline, äripartner või koostöötav abikaasa (*co-working spouse*). Ta peab tegema pensioniskeemi sissemaksid ning saab taotleda haigus-, rasedus- ja sünnitushüvitist. Rakendatud on isapuhkuse hüvitis abistavale abikaasale. (Laulom, 2014, lk 91)

Lätis laieneb diskrimineerimise vastane seadus ka FIE-le, st kohustuslik sotsiaalkindlustus on tagatud FIE-dele, tema abikaasal on õigus liituda selle süsteemiga vabatahtlikult (vanadus, rasedus, puue, haigus). (Dupate, 2014, lk 138) Belgias algelt vabatahtlik FIE sotsiaalkindlustussüsteem muudeti kohustuslikuks abistavale abikaasale (Jacqmain, 2014, lk 51). Küprosel on FIE-l ja tema abistaval abikaasal samasugune sotsiaalkaitse, mille hulka kuulub ka rasedus- ja sünnitushüvitis. Vabaabielus partnerid ei ole tunnustatud Küprose siseriiklikus õiguses. (Efstratiou-Georgiades, 2014, lk 68)

Oma liberaalset suhtumist on presenteerinud Prantsusmaa olles ainus liikmesriik, kes võrdsustab abikaasa elukaaslasega. Läti, Belgia ja Küpros on sarnaselt Eestiga direktiivi korrektset rakendanud. FIE-l ja teda abistaval abikaasal on vabatahtlikult või kohustuslikus korras sotsiaalkindlustus, mis oligi direktiivi koostamise eesmärk. Elukaaslaste õiguste eest ei saa enne seista, kui nad on tunnustatud siseriiklikus õiguses.

Siiski korrektsest ülevõtmisest ei piisa. Oluline on, et eeskirju kohaldatakse igapäevases elus efektiivselt läbi sobivate mehhanismide.

Uuest direktiivist lähtudes lisati Iirimaal FIE mõste võrdõiguslikkuse seadusesse. Riik maksab FIE-le rasedus- ja sünnitushüvitist ning pensionikindlustust. Erandkorras on FIE (kes teeb enda eest sissemaksid) abikaasa, kes on ametlikult tööle vormistatud (sõltumata tööandjast) vabastatud sotsiaalkindlustusmaksetest. Koos töötavatele pereliikmetele ei ole sotsiaalkindlustus tagatud. Seega abistaval abikaasal ei ole õigust sotsiaalkaitsele. (Meenan, 2014, lk 121)

Kreekas on õigus rasedus- ja sünnitushüvitisele ainult FIE-l (mitte abikaasadel ega elukaaslastel). Itaalias on see õigus antud ka emadele, kellel puudub sotsiaalkindlustus. Erinevate sotsiaalkindlustusskeemidega on kaetud seal kaubandus-, põllumajandus- ja käsitöösektor. Nendes valdkondades tegutsev naissoost FIE saab lisaks kolm kuud tasustatud lapsehoolduspuhkust. Naissoost FIE-de tegevust soositakse Itaalias pakkudes lihtsustatud juurdepääsu pangalaenule, riiklikele fondidele, erialastele koolitustele. Kreekas on võimalik omandada sotsiaalkindlustust töötavatele perekonnaliikmetele (abikaasa, lapsed, teised lähedased sugulased), mis algab ja lõpeb töösuhte teatamise päevast. Abikaasa sissetulek, mis on teenitud teise abikaasa poolt omandatud ettevõttes, lisatakse viimase sissetulekule, mille tõttu on tulumaksumäär kõrgem. (Koukoulis-Spiliotopoulos, 2014, lk 107; Renga, 2014, lk 131)

Hispaanias on FIE-l ligipääs rasedus-, sünnitus- ja isapuhkusele. Mõned erandid siiski on, näiteks FIE ei saa neid puhkusi võtta osaliselt, kuid üldiselt on tema õigused sarnased tavatöötajatega. Hüvitised toetavad seda, et kui mõlemad abikaasad, kes töötavad samas perefirmas, kuuluksid sotsiaalkindlustuse süsteemi. (Pastor, 2014, lk 217) Maltal on kõikidele sotsiaalkindlustusmaksid tegevatele FIE-dele kindlustus tagatud. Abistav abikaasa saab ametlikult pereettevõttes töötada. Õigusaktid sätestavad abistavale abikaasale õiglase hüvitise maksmist või omavahel kasumi jagamist tehtud töö eest. (Xuereb, 2014, lk 165)

Mitmed liikmesriigid on oma õigusakte täiendanud, lisanud uue mõiste või taganud FIE-le mõne soodustuse võrreldes teiste ettevõtjatega. Näiteks Kreekas, Poolas, Horvaatias on

soodustusi laiendatud peale abistava abikaasa ka teistele pereliikmetele, kuna nendes riikides on pereettevõtlusel sh ka FIE ettevõtlustegevusel oluline roll täita. Iirimaa ja Itaalia pakuvad FIE-le hüvesid, mis üldjuhul piirduvad mõne maksusoodustusega.

Tšehhis on nais- ja meessoost FIE-l võrdsed õigused. Neil on vabatahtlikkuse alusel ravikindlustus. Abistav abikaasa on kaetud haigus- ja pensionikindlustusega sel juhul, kui tal on maksustatav tulu FIE tegevuses. (Koldinská, 2014, lk 72) Slovakkias ja Luxemburgis ei ole seadust, mis reguleeriks ainult FIE-dega seotut. Naissoost FIE-le on tagatud samad õigused tavatöötajaga – ta on kindlustatud rasedus- ja sünnitushüvitisega. (Magurová, 2014, lk 206; Raskin, 2014, lk 155)

Soome seadusandluses mõistet abistav abikaasa ei eksisteeri. Isikuid, kellel on sissetulek ilma, et nad oleksid töölised, peetakse ettevõtjateks. Ettevõtja peab ise liituma pensionikindlustusega. Pereettevõttes pereliikmed võivad olla omanikud, ettevõtjad või töölised, aga ettevõtja ei saa maha arvata palka ja sotsiaalkindlustuskulusid, mida makstakse abikaasa töötulult. Sotsiaalkindlustushüvitised (ka rasedus- ja sünnitushüvitis) põhinevad aastasel sissetulekul. Töötutoetust taodeldes on ametiasutustele raske selgitada, et pereettevõttes osaledes sissetulekut ei saa. Farmerite jaoks on sätestatud sotsiaalkindlustusskeem. Perefarmi tulu tuleb jagada mõlema abikaasa vahel, ühele abikaasale on 1/3 tulust. Põllumeestest lapsevanematele on sätestatud ajutine tööjõu asendus perega seotud puhkuseks (nt sünnituspuhkus). (Nousiainen, 2014, lk 86)

Rumeenia õigusaktid äritegevuse alustamisest ja laiendamisest FIE-na on kooskõlas võrdõiguslikkuse põhimõttega. Soolise võrdõiguslikkuse seaduse ulatust laiendati FIE-le ja teda abistavale abikaasale. Kasutatakse mõistet abistav abikaasa, kuid samas selline töö on Rumeenias reguleerimata. Raske on kindlaks teha, kas inimene on tegelikult abistav abikaasa või mitte. Lisaks ei ole mingit rahalist hüve abistavale abikaasale, sest puudub maksustatav tulu. (Ionescu, 2014, lk 198)

Töö koostaja hinnangul on Euroopa Liidu õigusaktides FIE ettevõtluse kaitseks tühimikke, mis tuleb liikmesriigiti reguleerida. Sotsiaalkindlustuse tagamisel ei teki raskusi seni, kuni töösuhe on vormistatud, deklareeritud ja maksukohustus täidetud. Reguleerimata

valdkonnad tuleb töö koostaja hinnangul üle vaadata ja selgesõnaliselt defineerida ning õigusaktides sätestada.

Kokkuvõtvalt selgus, et direktiivi on 100%-lt rakendanud Belgia, Küpros, Läti, Poola ja Eesti. Direktiiv sätestab õiguse sotsiaalkaitseks ka abistavale elukaaslasele, aga seda võimalust on kasutanud vaid Prantsusmaa. Direktiivi 2010/41/EL rakendamisel liikmesriigiti on kitsaskohti nagu vastuoluline FIE mõiste defineerimine siseriiklikus õiguses ning abistava abikaasa töö, selle kindlakstegemine ja maksustamise vajadus või mittevajadus. Ühelt poolt sätestab Euroopa Liit miinimumnõuded, liikmesriigil on valikuvabadus neid kohaldada valikuliselt, aga teiselt poolt peaksid liikmesriigid direktiivi rakendama praktikasse. Sageli on nn uued liikmesriigid direktiivi rakendanud põhjalikumalt oma õigusaktides. Liikmesriikides on mitmeid soodustusi ja erikohtlemist võimaldatud põllumeestele ja käsitöölisele, mis on tingitud nende arvukusest FIE-de seas ja tahtest nende elujärge parandada. Elukaaslaste õigusteta jätmine on tingitud nende mittetunnustamisega võrdselt abikaasaga siseriiklikus õiguses. Suund on selle poole, et õigused peaksid olema kõigil abistavatel pereliikmetel, seda on tähtsustanud kõige enam Poola. FIE-de ettevõtlustegevuse ja neid abistavate pereliikmete ettevõtluses osalemise kaitseks Euroopa Liidus on tühimikke, mida täita. Direktiivi 2010/41/EL rakendamine liikmesriigiti vajab töö koostaja hinnangul jõulisi samme, enne kui selle rakendamisega saab rahule jääda.

2.2. Direktiivi 2010/41/EL rakendamine Eestis

Direktiiv 2010/41/EL on Eestis rakendatud. Sotsiaalkindlustus on tagatud FIE abistavale abikaasale ja sooline ebavõrdsus puudub. Kasvav trend on, et paljud paarid elvad koos ilma abielu registreerimata. Seetõttu on küsimuse all, kas Eesti peaks rakendama Euroopa Liidu antud võimalust ja tagama sotsiaalkindlustuse ka FIE elukaaslasele.

Ametlikult aitab abikaasa või elukaaslane tööd teha umbes 11%-l Euroopa FIE-dest. Töötamine väikeses pereettevõttes, valdkondades nagu talumajapidamine või käsitöö, ei ole sageli vormistatud. Abistavad abikaasad on tavaliselt oma FIE-na töötava abikaasa täielikul ülalpidamisel ja võivad pankroti, lahutuse või abikaasa surma puhul sattuda vaesusesse. (ELi direktiiviga...04.08.2010) 2011. aasta rahvaloenduse andmetel oli Eestis

ülalpeetavaid (lapsed, aga ka teised, põhiliselt pereliikmete poolt ülalpeetavad inimesed) 25% elanikkonnast (Rahvaloendusel...03.04.2015). Perekonna seotus ettevõttega võib olla oluliseks konkurentsieeliseks. Enamus uuritud füüsilisest isikust pereettevõtjatest peavad perekonnaks koos olevaid (mitte samas leibkonnas elavaid) pereliikmeid. Tähtsust ei oma sugulusastmed või kooselu seaduslikkus. (Kirsipuu, 2012, lk 99-100)

Abielulisust seostatakse religiooni levikuga riigis – mida suurem osa elanikkonnast on usklikud, seda levinum on traditsiooniline abielu ühiskonnas. Sotsiaaluuringutest nähtub, et suur osa elanikkonnast tunnistab mõnda usku Maltal, Küprosel, Rumeenias, Poolas ja Kreekas. 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse andmetel tunnistab 15-aastasest ja vanemast Eesti elanikkonnast kindlat usku 320 872 inimest ehk 29%. (Tõnurist, 21.01.2015)

2014. aastal diskuteeriti Eestis perekonna kui institutsiooni tähenduse ja samasooliste kooselu seadustamise üle. Kooseluvormide mitmekesisistumisele Euroopas on kaasa aidanud vabaabielude levik. Paljud riigid tunnustavad ametlikult uusi kooseluvorme, mis on sarnaselt traditsioonilisele abielule reguleeritud ja kaitstud seadustega, aga mille lõpetamine ning muud sisulised tingimused on lihtsamad kui abielul. Vabaabielu (ehk registreerimata kooselu) üheski riigis seadusliku perekonnaseisu alla ei kuulu. (Tõnurist, 21.01.2015)

Registreeritud kooselu on mitmes riigis ametliku perekonnaseisuna kasutusel näiteks Belgias (2,9%), Luksemburgis (1,5%) ja Hollandis (0,8%). Kõigis riikides, kus registreeritud kooselu on ametlikult tunnustatud, on traditsioonilises abielus inimeste osatähtsus siiski suurem kui Eestis. Eestis on vaid 39% vähemalt 15-aastasest rahvastikust perekonnaseisu järgi seaduslikus abielus ja see on madalaim näitaja Euroopa Liidu ja Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni 32 riigi seas. (Tõnurist, 21.01.2015)

Iga neljas ühepereleibkond Eestis on vabaabielupaar. Vabaabielus elavaid paare elab rohkem vaid Rootsis (27% ühepereleibkondadest). Eestis on demograafilised protsessid, ühiskonna areng ja sellega kaasnenud väärtuste muutused toonud kaasa abielueelse kooselu muutumise tavapäraseks nähtuseks. Suurema osa paaride jaoks on kooselu võrdväärne abieluga. (Tõnurist 21.01.2015) Võrreldes 2000. aastaga on 2011. aastaks kasvanud

vabaabielupaariga leibkondade osatähtsus 3,5% ja vähenenud abielupaariga leibkondade osatähtsus 6,7% (Tiit, 28.08.2013).

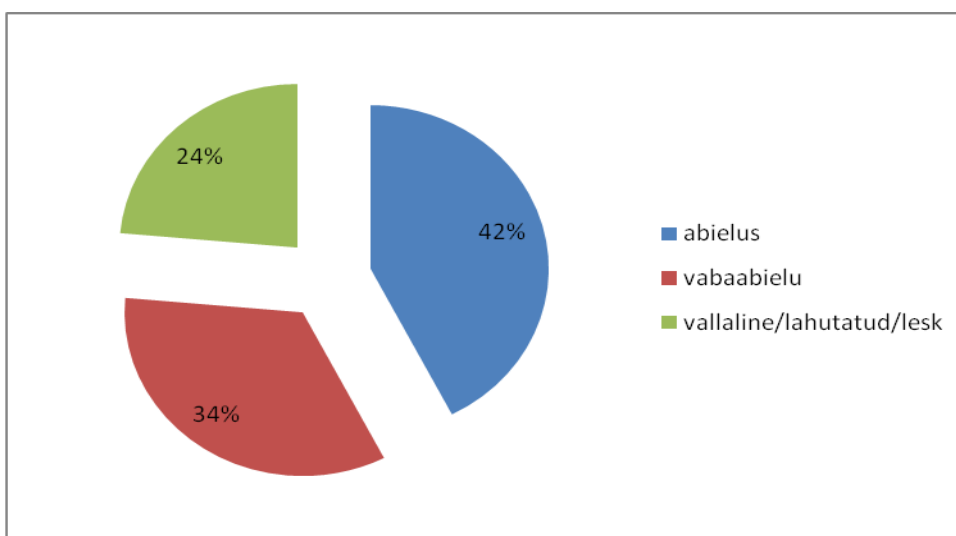
Statistilised näitajad viitavad elukaaslase tähtsusele ja osakaalule Eesti ühiskonnas. Töö koostaja hinnangul ei tohiks Eesti otsutamisel lähtuda ainult liikmesriikide praktikast ja eeskujust, kus FIE-de elukaaslasi ei väärtustata, vaid arvestama eelkõige Eesti inimeste vajadustest ja siinsetest tavadest. Eeskujuks tuleks võtta Prantsusmaa, kes siiani on ainsana FIE abistavale elukaaslastele andnud õiguslikku tähenduse ja kelle perekonnamudel ei ole tüüpiline lõunamaadega, vaid pigem sarnaneb Põhjamaade ja Eestiga. Näiteks Maltal, Kreekas ja Küprosel on ühepereleibkondadest abielupaare üle 80%, Eestis ja Lätis üle 50%. Prantsusmaal on neid üle 60%, mis ei erine oluliselt Eesti näitajast (vt lisa 1).

Euroopa Liidu elanikkonna seas domineerib meeste ülekaal FIE osas (vt lisa 2). Sarnasusi võib leida Lõuna-Euroopa riikide vahel, kus FIE-na tegutsemine on populaarsem kui Põhjamaades. Enamus liimesriikides (näiteks Kreekas, Itaalias, Hispaanias) on meeste osakaal pea kolmandiku võrra suurem. Teistest eristub Iirimaa, kus naiste aktiivsus FIE-dena on kolm korda väiksem kui meestel. See selgitab mõnevõrra seda, miks Iirimaal abistavale abikaasale sotsiaalkaitse puudub ja miks sooviti lisaega direktiivi rakendamiseks. Eesti elanikkonnast on mehed aktiivsemad FIE-d kui naised (erinevus 50%). Hispaanias on FIE-dena tegutsevate inimeste osakaal peaaegu poole väiksem kui Taanis. Hispaanias on kõrgem töötuse tase ja töötushüvitiseta üksikvanemad alustavad sageli oma äri FIE-na, sest muu töö puudub. Taanis on töötuse määr väiksem, sest inimesed on paremini integreeritud tööturule. Seal on tõenäolisem leida sobiv töö selle asemel, et hakata FIE-ks. (Hatfield, 2015, lk 17) Alternatiivide poolest sarnaneb Eesti Taanile. Kuna FIE maksukoormus ja vastutus on suur ning sotsiaalkaitse FIE abistavatele pereliikmetele pole tagatud, siis võimalusel valitakse muu elatusallikas, kui ettevõtlustegevus FIE-na. Samas hooajalise tegevuse (näiteks mustikate korjamise või jõulukuuskede kasvatamise) puhul pole alternatiivseid võimalusi ja seega on oluline FIE-de ettevõtluse soodustamine ja toetamine.

Töö koostaja saatis 2015. aasta alguses Eesti FIE-dele küsimustiku (vt lisa 3) selgitamaks välja nende kooselu vormi ja elukaaslaste tööhõivet. Küsimustik saadeti 1470 FIE-le, kelle meiliaadress oli kättesaadav Inforegistr.ee andmebaasist (FIE...24.02.2015). Küsimustikule

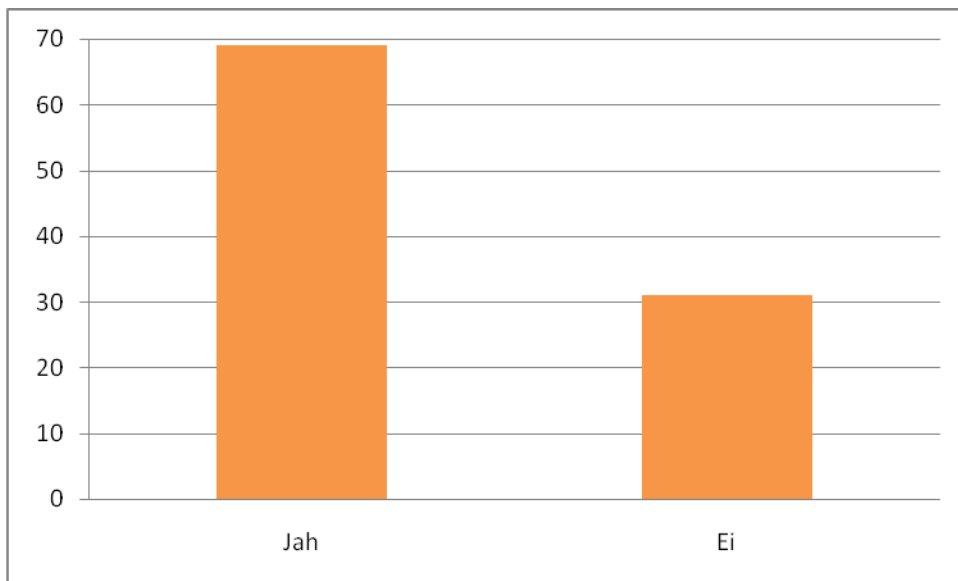
vastati anonüümselt *Google Docs*'i keskkonnas. Küsimustikule vastas 212 (14%) FIE-t, lisaks 9% vastanutest saatis omaalgatuslikult põhjalikuma teemakohase tagasiside e-postile, millest selgus, et suuremal või vähemal määral osaleb iga naine oma FIE-st elukaaslase ettevõtlustegevuses.

Paljud FIE-dest on perekesksed (ettevõtlustegevuses osalevad pereliikmed) ja nad ei kasuta tööjõudu. Sageli on nende eripäraks see, et äri- ja isiklik tegevus on omavahel läbi põimunud (näiteks ajakasutus, elamis-, tegevus- ja tootmisruumide osaline kokkulangevus, arvutustehnika, sõidukid). (Kirsipuu, 2009, lk 102)

Joonis 1. FIE-de jaotus perekonnaseisu järgi (protsenti) (Autori koostatud läbiviidud küsimustiku alusel)

Vastanutest 42% on abielus ja 34% vabaabielus (vt joonis 1). Vabaabielus paaride osakaal on ligilähedane sõlmitud abieludega. FIE-de elukaaslastest käib palgatööl 69% (50 elukaaslast). 31% FIE-e elukaaslastest on kodused ja neil puudub sotsiaalkindlustus (vt joonis 2).

Joonis 2. Abistavate elukaaslaste sotsiaalkindlustuse olemasolu (protsenti) (Autori koostatud läbiviidud küsimustiku alusel)

2013. aasta eest oli kohustus füüsilisel isikul esitada E vorm (füüsilise isiku ettevõtlusest saadud tuludeklaratsioon) 35 057 FIE-l, nendest aktiivselt tegutsesid 27 291 FIE-t teenides tulu. (Füüsiliste isikute...31.03.2015)

Eestis peab FIE abikaasa registreerimiseks maksukohustuslaste registrisse esitama avalduse (vt lisa 4) Maksu- ja Tolliametisse, mis kohustab FIE-t esitama igakuiselt abikaasa eest erijuhtude sotsiaalmaksu deklaratsiooni (ESD) ja tasuma sotsiaalmaksusumma (FIE abikaasa...31.03.2015). Direktiivi jõustumise algusest kuni 30. märtsini 2015 on Eestis kasutanud seda võimalust 71 FIE-t, sealjuures 2014. aasta seisuga oli Maksu- ja Tolliameti andmetel Eestis 34 616 FIE-t (Maksu- ja Tolliamet, 30.03.2015). Autori hinnangul võivad olla vähesed registreerimised seotud sellega, et paljud FIE-d ei ole sellest võimalusest teadlikud või nende materiaalne olukord ei võimalda suuremaid väljaminekuid maksude maksmise näol. Järvamaal Ale talus on ennast FIE-ks vormistanud nii talu peremees kui perenaine põhjendades, et nii on lihtsam tegeleda paberimajandusega (Lättemäe, 26.03.2015).

Töö koostaja prognoosib 2013. aasta andmetele ja läbiviidud küsimustikule tuginedes, kui palju jääb Eesti riigil laekumata sotsiaalmaksu nende FIE-de elukaaslaste arvelt, kes pole ametlikult abielus ega oma seetõttu õigust sotsiaalsetele hüvedele. Arvutuste aluseks võeti aktiivselt tegutsevad 27 291 FIE-t. Eeldades, et 34% neist FIE-dest ei ole kooselu

registreerinud (vt joonis 1), kellel omakorda 31%-l on elukaaslased kodused ja ei oma sotsiaalkindlustust (vt joonis 2). Arvutustest tuleneb, et igas kuus laekuks riigikassasse 2015. aastal ligikaudu 337 000 eurot sotsiaalmaksu, aastas teeb see üle 4 miljoni euro (vt lisa 5).

2016. aastast hakkab Eestis kehtima kooselu seadus. See tähendab, et vabaabielule saab anda õigusliku tähenduse kooselu registreerimisega. Kui kooselule on antud ametlik tähendus, siis ei tohiks olla põhjust, miks abielus paaridel on laiemad õigused kui registreeritud kooseluga paaridel.

Aastal 2015 on riigieelarvesse sotsiaalkindlustuseks eraldatud 2,86 miljardit eurot (Riigieelarve...21.03.2015). Riik saaks FIE elukaaslaste sotsiaalmaksust tulu juurde ja samas paraneks rahva elujärg. See aitaks kaasa rahva valikuvabaduste suurenemisele, soolisele võrdõiguslikkusele ja FIE-de ettevõtluse soodustamisele.

Töö koostaja hinnangul vajab täiendamist sotsiaalmaksuseadus. Riigile võib sellega kaasneda halduskoormuse tõus, kuid Eesti on tuntud e-lahenduste poolest. Kui FIE abistava elukaaslase registreerimine võimaldada läbi e-keskkonna, ei tohiks olla see ajamahukas. Sotsiaalkindlustuse omamine peaks ka edaspidi olema vabatahtlikkuse alusel, sest sunniviisiline kohustamine tekitab inimestes vastuseisu. Pigem on oluline rahva teavitamine sellisest võimalusest.

Tulenevalt läiviidud analüüsides on töö koostajal järgmised ettepanekud:

1. Muuta sotsiaalmaksuseaduse § 6¹ selliselt, et FIE saaks tasuda ka abistavaelukaaslase eest sotsiaalmajsu st lisada abikaasa mõiste juurde elukaaslane.
2. Pikemas perspektiivis tagada kõikidele FIE-t abistavatele pereliikmetele, kes ei ole tööle vormistatud, samaväärne sotsiaalkaitse abikaasaga/elukaaslasega.
3. Jätta FIE-t abistavale füüsilisele isikule sotsiaalkindlustuse omandamine vabatahtlikuks, mitte muuta seda kohustuslikuks Belgia näitel.
4. FIE abistava abikaasa sotsiaalmaksu kohustus viia kvartaalsele arvestusele st vastavusse FIE avansilise sotsiaalmaksu tasumise kohustusega.

Kokkuvõtvalt selgus, et Eesti ühiskonnas suureneb vabaabieliu osakaal. Direktiivi 2010/41/EL rakendamisel tuleks lähtuda inimeste vajadustest. Eesti peaks kasutama direktiivis antud võimalust ja tagama sotsiaalkindlustuse ka FIE elukaaslasele. Selle ostuse heakskiitmisel ja jõustumisel tekiks 31% FIE-de elukaaslastel võimalus sotsiaalkindlustuseks. Suuremal või vähemal määral osaleb iga elukaaslane oma FIE-st kaaslane ettevõtlustegevuses juba seetõttu, et ettevõtlustegevus toimub sageli nende enda kodus. Maksimaalne sotsiaalmaksust laekuv summa, kui kõik FIE elukaaslased, kes ei ole tööle vormistatud ja sooviksid soetada vabatahtlikkuse alusel sotsiaalkindlustust, on üle nelja miljoni euro aastas. Oluline on rahva elujärje parandamine, sooline võrdõiguslikkus, valikuvabaduste suurendamine, FIE-de ettevõtluse soodustamine ja toetamine.

KOKKUVÕTE

7. juulil 2010. aastal jõustunud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2010/41/EL eesmärgiks on tagada FIE-na tegutsevate või nende tegevusele kaasa aitavate meeste ja naiste võrdne kohtlemine ja õigus samalaadsetele sotsiaalsetele hüvedele.

Teema aktuaalsus seisnes selles, kuidas on uut direktiivi 2010/41/EL rakendatud kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides. Uudsus põhines selles, et esmakordselt teostati prognoos, kui palju jääb Eesti riigil laekumata sotsiaalmaksu nende FIE-de elukaaslaste arvelt, kes ei ole kooselu registreerinud ega oma seetõttu õigust sotsiaalsetele hüvedele.

Probleem oli selles, et FIE tegevusele kaasa aitava abikaasa sotsiaalsed hüved olid direktiivi vastuvõtmiseni tagatud vaid juhul, kui ta oli tööle vormistatud. Direktiiv annab võimaluse omandada sotsiaalkaitse soodustingimustel. Eestis levinud vabaabi puhul jääb FIE tegevusele kaasa aitav elukaaslane sotsiaalkindlustusest ilma ja riik kaotab seetõttu sotsiaalmaksust laekuva tulu.

Lõputöö eesmärk oli välja selgitada direktiivi 2010/41/EL rakendamine liikmesriikides. Eesmärk täideti läbi uurimisülesannete.

Esimeseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade direktiivi 2010/41/EL sisust. Selgus, et direktiivi 2010/41/EL eesmärgiks on tagada FIE-na tegutsevate või nende tegevusele kaasa aitavate meeste ja naiste võrdne kohtlemine. Sellest lähtuvalt peab inimestel sõltumata soost ning tulu teenimise vormist olema õigus samalaadsetele sotsiaalsetele hüvedele. Oluline on tähtsustada abikaasa ja elukaaslase rolli, kes panustavad FIE ettevõtlusse olemata selleks lepinguliselt seotud ja omamata seejuures sotsiaalseid garantiisid. Igal liikmesriigil jääb õigus otsustada hüvitise kehtestamise üksikasju.

Teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade FIE olemusest. FIE on inimene, kes tegutseb enda nimel ettevõtlusega. Ta on ettevõtja, kes tegeleb iseseisvalt, vajadusel kasutab pereliikmete abi ja vajaduse ning rahaliste võimaluste olemasolul palkab abiks tööjõudu. Registreeritud ettevõtjal on võimalik ettevõtluse tuludest maha arvata kõik maksustamisperioodi jooksul tehtud dokumentaalselt tõendatud ettevõtlusega seotud kulud.

FIE ettevõtlustulu maksustatakse eraisiku tuluna. FIE võib vabalt oma tarbeks kasutada ettevõtlustulu, aga ta vastutab äritegevusest tekkivate kohustiste eest kogu oma isikliku varaga. FIE-l on lubatud tulenevalt tegevusala iseloomust tegutseda hooajaliselt.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida direktiivi 2010/41/EL kasutusele võtmist liikmesriikides. Direktiivi on 100%-lt rakendanud Belgia, Küpros, Läti, Poola ja Eesti. Direktiiv sätestab õiguse sotsiaalkaitseks ka abistavale elukaaslasele. Seda võimalust on kasutanud vaid Prantsusmaa. Direktiivi rakendamisel liikmesriigiti on kitsaskohti nagu vastuoluline FIE mõiste defineerimine siseriiklikus õiguses ning abistava abikaasa töö, selle kindlakstegemine ja maksustamise vajadus. Oluline on direktiivi rakendamine praktikasse. Liikmesriikides on mitmeid soodustusi ja erikohtlemist võimaldatud näiteks põllumeestele, mis on tingitud nende arvukusest FIE-de seas ja tahtest nende elujärge parandada. Elukaaslaste õigusteta jätmine on tingitud nende mittetunnustamisega võrdselt abikaasaga siseriiklikus õiguses.

Neljandaks uurimisülesandeks oli analüüsida direktiivi 2010/41/EL rakendamist Eestis. Selgus, et direktiivi rakendamisel tuleks lähtuda inimeste vajadustest. Kasutama peaks direktiivis antud võimalust ja tagama sotsiaalkindlustuse ka FIE elukaaslasele. Selle ostuse heakskiitmisel ja jõustumisel tekiks 31% FIE elukaaslastel võimalus sotsiaalkindlustuseks. Kui kõik FIE elukaaslased sooviksid soetada vabatahtlikkuse alusel sotsiaalkindlustust, siis aastas laekuks riigikassasse üle 4 miljoni euro. Oluline on rahva elujärje parandamine, sooline võrdsõiguslikkus, valikuvabaduste suurendamine, FIE-de ettevõtluse soodustamine ja toetamine.

Tulenevalt läiviidud analüüsides on töö koostajal järgmised ettepanekud:

1. Muuta sotsiaalmaksuseaduse § 6¹ selliselt, et FIE saaks tasuda ka abistavaelukaaslase eest sotsiaalmajasu st lisada abikaasa mõiste juurde elukaaslane.
2. Pikemas perspektiivis tagada kõikidele FIE-t abistavatele pereliikmetele, kes ei ole tööle vormistatud, samaväärne sotsiaalkaitse abikaasaga/elukaaslasega.
3. Jätta FIE-t abistavale füüsilisele isikule sotsiaalkindlustuse omandamine vabatahtlikuks, mitte muuta seda kohustuslikuks Belgia näitel.
4. FIE abistava abikaasa sotsiaalmaksu kohustus viia kvartaalsele arvestusele st vastavusse FIE avansilise sotsiaalmaksu tasumise kohustusega.

Edaspidi vajab liikmesriigiti uurimist, kui paljud FIE-d arvuliselt kasutavad ja soovivad kasutusele võtta direktiivi 2010/41/EL võimalust tagada sotsiaalkindlustust oma abistavale abikaasale või elukaaslasele.

SUMMARY

European Parliament and Council Directive 2010/41/EU that came into force on 7th of July 2010 aims to ensure that all men and women who are self-employed or contribute in growth of this field are treated equally.

The thesis is entitled „Implementation of directive 2010/41/EU in the Member States“. The thesis is written in Estonian and consists of 50 pages. In the thesis are used 69 sources which are referred.

The problem is that before the directive was implemented the partner or self-employed person could only get social benefits when they are officially executed as employee. Directive gives an option to have social benefit on discount terms. In Estonia it is usual that people do not get married and therefore the partner who contributes his/her time in supporting the self-employed life partner will not be able to get social insurance. The result of this causes government to lose money that could have been received from social tax.

The purpose of the thesis was to research the implementation of directive 2010/41/EU in the Member States. The results are achieved by research tasks.

The first task of the research was to give an summary of a contents of directive 2010/41/EL. It appears that directive 2010/41/EL purpose is to ensure that all men and women who are self-employed or contribute in growth of this field are treated equally. According to directive all people, despite their gender or way of earning income should have a right for same type of social benefits. It was important to prominence the role of the spouse or a partner, who contributes in work of self-employed while not having a contract nor social assurance. Each member of EU can retain the right to decide on the establishment of the compensation details.

The second task was to provide an overview of the nature of self employed. Self-employed is a person, who is acting on their own behalf in business. He/she is an entrepreneur who does everything independently, if necessary uses the assistance of family members and if it is needed and financially possible hires staff to help. Self-employment income is taxed as

private person's income. He/she is responsible for the liabilities arising from operating the business with their personal property. Due to the nature of activity the self-employed person is allowed to operate seasonally.

The third task was to research how is the directive 2010/41/EU used in other Member States. The Directive is implemented 100% in Belgium, Cyprus, Latvia, Poland and Estonia. Directive is also giving a right for social protection for the life partner of self-employed. This point of the directive is only implemented in France. Implementing directive 2010/41/EL has it's own bottlenecks, such as the definition of the self-employed in concept of national law and the need for understanding the assisting partners work.

The fourth task was to research implementation of directive 2010/41/EU in Estonia. It came out that the opportunity to offer social insurance for the partner of a self-employed should be used. If this would be implemented and carried out then 31% of self-employed partners would have an opportunity to have social insurance. If all these people would like to have social insurance, then the government would have over 4 miljon euros extra. It is important to improve the livelihoods of people, gender equality, increase the freedom of choice and support self-employed entrepreneurship.

After the analysis of the work the author has the following suggestions:

1. Change the law of the social insurance tax § 6¹ the way that besides spouse, the partner of a self-employed can be payed social insurance.
2. In the long term, to ensure that all family members, who are not registered employees and assisting the self-employed person could have equal social insurance with spouse.
3. Option to acquire social insurance should stay voluntary. Not to make it obligatory as in Belgium.
4. The social tax obligation of assisting spouse of self-employed person lead to quarterly consideration.

The future work could research how many self-employed people are using or would like to use directive 2010/41/EU that gives an opportunity to have social insurance for the spouse or a partner in the Member States.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Alver, L. Alver, J. Reinberg, L. 2004. Finantsarvestus. Tallinn Deebet

Bei, N. 2014. Austria. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 41-46). European Union

Bodiroga-Vukobrat, N. 2014. Croatia. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 58-64). European Union

Brothers, S. 2008. Is Sole Proprietorship Status for you? Home Business Magazine: The Home-Based Entrepreneur's Magazine, 15, 58

Burri, S. 2014. Executive Summary. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 1-40). European Union

Davulis, T. 2014. Lithuania. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 145-151). European Union

Dupate, K. 2014. Latvia. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 132-140). European Union

Efstratiou-Georgiades, L. 2014. Cyprus. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 65-69). European Union

ELi direktiiviga suurendatakse füüsilisest isikust ettevõtja õigust rasedus- ja sünnitus- hüvitisele ning pensionile. 04.08.2010. European Commission. [Võrgumaterjal] Leitav: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1029_et.htm [Kasutatud 21.03.2015].

ELi liikmesriigid. Euroopa.eu. [Võrgumaterjal] Leitav: http://europa.eu/about-eu/countries/index_et.htm [Kasutatud 30.03.2015].

Ettevõtluse alustamine ja ülevaade FIE kohustustest. Maksu- ja Tolliamet. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.emta.ee/index.php?id=30067> [Kasutatud 15.03.2014].

Ettevõtlusvormi valimine. Pere24. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://blog.pere24.ee/612-6-ettevotlusvormi-valimine/> [Kasutatud 15.03.2014].

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv direktiiv 2010/41/EL. 07.07.2010. Füüsilisest isikust ettevõtjatena tegutsevate meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamise kohta, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 86/613/EMÜ. Euroopa Liidu Teataja L 180, 15.07.2010, lk 1-6. EUR-Lex [Võrgumaterjal] Leitav: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:180:0001:0006:et:PDF> [Kasutatud 15.12.2014].

FIE abikaasa sotsiaalmaks. Maksu- ja Tolliamet. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.emta.ee/index.php?id=27936#kolmkolm> [Kasutatud 31.03.2015].

FIE kui tööandja. Raamatupidaja Äripäev. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.raamatupidaja.ee/Default.aspx?PublicationId=f0abacbf-6634-439d-8534-20b5381ffcdf> [Kasutatud 15.03.2014].

FIE raamatupidamine. FMJ OÜ. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://fmj.ee/fie-raamatupidamine> [Kasutatud 15.03.2014].

FIE. Inforegister. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.inforegister.ee/> [Kasutatud 24.02.2015].

Füüsilisest isikust ettevõtja KKK. Maksu- ja Tolliamet. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.emta.ee/24364> [Kasutatud 15.03.2015].

Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonid 2013. Maksu- ja Tolliamet. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.emta.ee/index.php?id=4006> [Kasutatud 31.03.2015].

Hatfield, I. 2015. Female self-employment. Self-employment in Europe. IPPR

Holtmaat, R. 2014. The Netherlands. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 167-173). European Union

Ionescu, I. 2014. Romania. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 193-201). European Union

Jacqmain, J. 2014. Belgium. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 47-51). European Union

Kern, V. 10.07.2013. Social protection for self-employed workers. European Parliamentary Research Service. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://epthinktank.eu/2013/07/10/social-protection-for-self-employed-workers/> [Kasutatud 19.12.2014].

Kirsipuu, M. 2004. Füüsilisest isikust ettevõtjate roll majanduses ja nende tegevuse reguleerimine. Tallinna Tehnikaülikooli Kirjastus

Kirsipuu, M. 2007. Füüsilisest isikust ettevõtja pereettevõtluses. Eesti Majandusteadlaste Seltsi Aastakonverents 2007. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.emselts.ee/konverentsid/EMS2007/Ettevõtlus_ja_majanduspoliitika/Kirsipuu.pdf [Kasutatud 15.12.2014].

Kirsipuu, M. 2009. Rural entrepreneurship policy in Estonia. Disputes on Estonian Economic Policy. (pp 97 - 116). Berliner Wissenschafts-Verlag, Mattimar

Kirsipuu, M. 2010. Eesti maapiirkonna pereettevõtete strateegia. Raamatus „Eesti Majanduspoliitilised väitlused” (Toim. S. Mäeltseemes, J. Reiljan, M. Raudjärv). (lk 43-50). Berliner Wissenschafts-Verlag, Mattimar OÜ

Kirsipuu, M. 2012. Sustainability of Rural Family Enterprises. In S. Mäeltseemes, M. Raudjärv, J. Reiljan (Eds.), Discussions on Estonian Economic Policy. Developments in the EU Member States. (pp 83-104). Berlin, Tallinn, Berliner Wissenschafts-Verlag, Mattimar

Kirsipuu, M. Silberg, U. 2013. Women in Family Enterprises in Estonia. In S. Mäeltseemes, M. Raudjärv, J. Reiljan (Eds.), Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik Wirtschaftspolitische Theorie und Praxis in der Europäischen Union (pp 74-92). Berliner Wissenschafts-Verlag, Mattimar OÜ

Kirsipuu, M. Teder, J. 2006. Sole traders – neglected partners in the Estonian economy. In T. Mets, J. Andrijevskaia, U. Venesaar, E. Kolbre (Eds.), Entrepreneurship in Estonia: policies, practice, education and research (pp 47-68). Tartu Ülikooli Kirjastus

Koldinská, K. 2014. Czech Republic. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 69-73). European Union

Kooseluseadus 09.10.2014, jõustub 01.01.2016 – RT I, 16.10.2014, 1

Koukoulis-Spiliotopoulos, S. 2014. Greece. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 101-109). European

Kupp, A. Õpiobjekt FIE raamatupidamise ülesanne. FIE tulude ja kulude arvestus. Järvamaa KHK. [Võrgumaterjal] Leitav:

http://www.jkhk.ee/oppematerjal/FIE_raamat_parandatud/fie_tulude_ja_kulude_arvestus.html [Kasutatud 15.03.2014].

Kärsna, O. 2003. Mida peaks raamatupidaja teadma FIE raamatupidamisest. Trükkokoda Ühiselu

Laulom, S. 2014. France. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 87-93). European Union

Lembke, U. 2014. Germany. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 93-101). European Union

Lättemäe, S. 26.03.2015. Kas 117 eurot naise eest on siis tõesti liiga palju? Postimees, nr 13, lk 10-11

Magurová, Z. K. 2014. Slovakia. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 201-208). European Union

Maksu- ja Tolliamet. Ametlik andmepäring, 30.03.2015

Maksukorralduse seadus 20.02.2002, jõustunud 01.07.2002 – RT I 2002, 26, 150... RT I, 23.12.2014, 20

McColgan, A. 2014. United Kingdom. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 229-236). European Union

Meenan, F. 2014. Ireland. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 121-127). European Union

Nacsa, B. 2014. Hungary. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 109-115). European Union

Nielsen, R. 2014. Denmark. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 73-76). European Union

Nousiainen, K. 2014. Finland. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 83-87). European Union

Numhauser-Henning, A. 2014. Sweden. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 218-224). European Union

Pastor, M. A. B. 2014. Spain. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 213-218). European Union

Pofeldt, E. 2014. Going it alone. Inc, 36, 22-23

Rahvaloendusel loendatud püsielanikke 1 294 455. Statistikaameti [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.stat.ee/65331?parent_id=32784 [Kasutatud 03.04.2015].

Ramalho, M. do R. P. 2014. Portugal. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 187-193). European Union

Raskin, A. 2014. Luxembourg. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 151-157). European Union

Renga, S. 2014. Italy. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 127-132). European Union

Riigieelarve 2015. Rahandusministeerium. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://www.fin.ee/riigieelarve-2015> [Kasutatud 21.03.2015].

Seletuskiri sotsiaalmaksuseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde. Riigikogu. [Võrgumaterjal] Leitav:
http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=5faf89bb-0215-42b4-815b-f228b5ba4f02& [Kasutatud 15.12.2014].

Sever, T. K. 2014. Slovenia. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 208-213). European Union

Sotsiaalmaksuseadus 13.12.2000, jõustunud 01.01.2001, osaliselt 01.01.2002 – RT I 2000, 102, 675...RT I, 11.07.2014, 25

Statistika. Justiitsministeeriumi Registrate ja Infosüsteemide Keskus. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.rik.ee/et/e-ariregister/statistika> [Kasutatud 28.04.2014].

Zielińska, E. 2014. Poland. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 178-187). European Union

Tiit, E.-M. 28.08.2013. Lastega leibkondade arve väheneb. Statistikaamet [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.stat.ee/65357?parent_id=32784 [Kasutatud 21.03.2015].

Tisheva, G. 2014. Bulgaria. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 52-57). European Union

Tsiviilseadustiku üldosa seadus 27.03.2002, jõustunud 01.07.2002 – RT I 2002, 35, 216...RT I, 13.03.2014, 103

Tulumaksuseadus 15.12.1999, jõustunud 01.01.2000 – RT I 1999, 101, 903...RT I, 23.12.2014, 4

Tõnurist, A. 21.01.2015. Perekonnaseis ja enimlevinud leibkonnatüübid Euroopas. Statistikaamet. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://statistikaamet.wordpress.com/category/rahvastikustatistika/> [Kasutatud 21.03.2015].

Töötasu alammäära kehtestamine. Vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 28.11.2013, jõustunud 01.01.2014 – RT I, 03.12.2013, 4

Töötuskindlustuse seadus 13.06.2001, jõustunud 01.01.2002 – RT I 2001, 59, 359 – RT I, 16.04.2014, 29

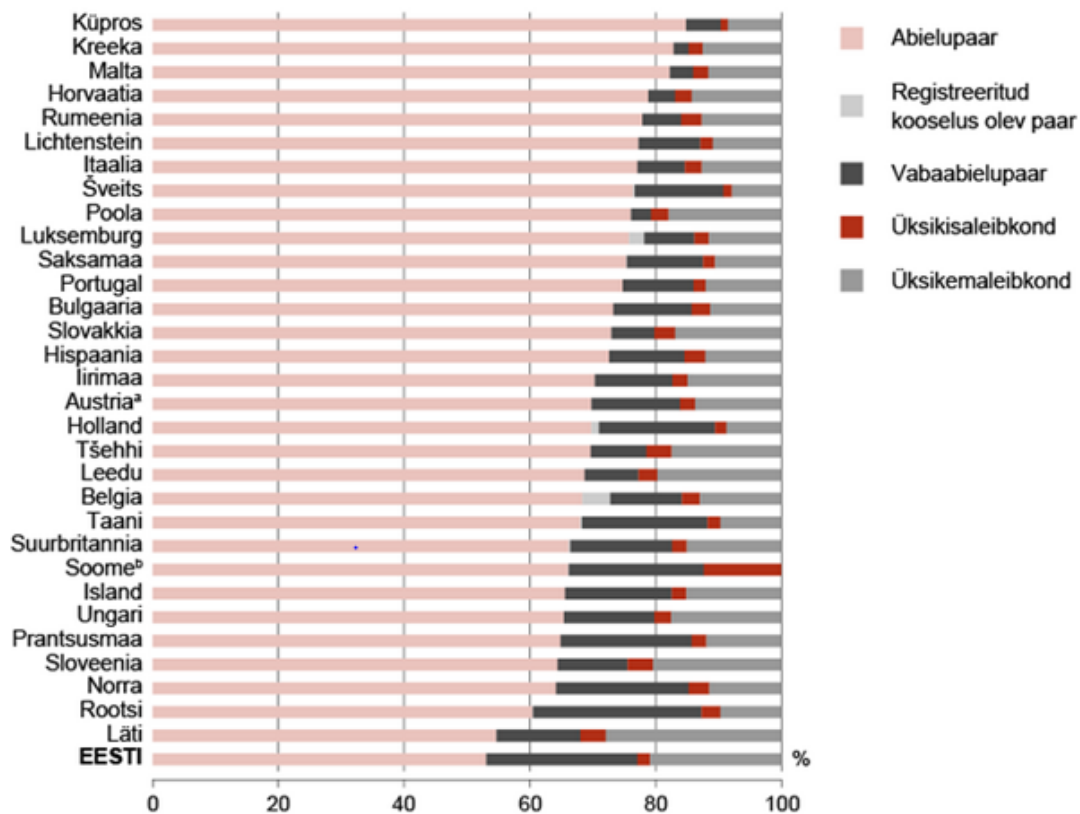
Äriseadustik 15.02.1995, jõustunud 01.09.2005 – RT I 2005, 26, 355...RT I, 12.07.2014

Xuereb, P. 2014. Malta. In S. Burri, H. van Eijken, T. H. van den Bergh, K. Hoeberechts ja A. Welland (Eds.), Gender Equality Law in 33 European Countries: How are EU rules transposed into national law? (pp 162-167). European Union

LISAD

Lisa 1. Ühepereleibkonnad tüübi järgi aastal 2011

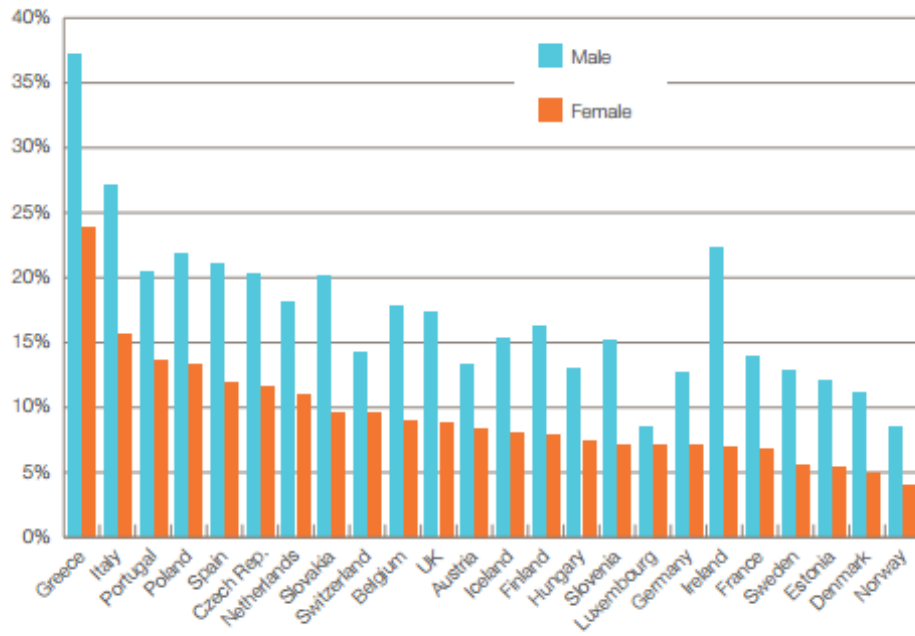
Riikide ühepereleibkonna tüübid aastal 2011 (Tõnurist, 21.01.2015)

*Soome andmed üksikvanema osas ebakindlad.

Lisa 2. Meeste ja naiste osakaal FIE-na

Euroopa riikides meeste ja naiste osakaal FIE-na (Hatfield, 2015:17)

Lisa 3. Küsimustik FIE elukaaslase sotsiaalkindlustuse olemasolu

Tere

Olen Maksunduse ja tolli kolmanda kursuse tudeng ja kirjutan oma lõputöö selle kohta, kas vabaabielus olevate FIE-de elukaaslased, kes ei ole ametlikult tööle vormistatud, peaksid saama sotsiaalkaitse. Praegu on selline võimalus ainult seaduslikul abikaasal. Palun Teid vastata kahele küsimusele, millega aitate kaasa minu töö valmimisele.

Aitäh!

Palun kasutage vastamiseks juuresolevat linki.

<https://docs.google.com/forms/d/155G->

[PhBqa8VpwwseGm7IRN8uf7XqBSQIdf0cSFtcllc/viewform?usp=send_form](https://docs.google.com/forms/d/155G-PhBqa8VpwwseGm7IRN8uf7XqBSQIdf0cSFtcllc/viewform?usp=send_form)

Lugupidamisega

Sirle Kivistik

Kas Te olete ...?

- abielus
- vabaabielus
- vallaline/lahutatud/lesk

Kas Teie abikaasa/elukaaslane käib palgatööl?

- Jah
- Ei

Lisa 4. FIE abikaasa maksukohustuslaste registrisse registreerimise ja registrist kustutamise avaldus

Avaldus abikaasa registreerimiseks (FIE abikaasa maksuhohustuslase...31.03.2015)

Mina, füüsilisest isikust ettevõtja (FIE)

FIE ees- ja perekonnanimi

FIE isikukood (selle puudumisel sünnikuupäev, -kuu ja -aasta)

soovin oma ettevõtte tegevuses osaleva abikaasa

FIE abikaasa ees- ja perekonnanimi

FIE abikaasa isikukood (selle puudumisel sünnikuupäev, -kuu ja -aasta)

abikaasa elukoha aadress

a) registreerida maksukohustuslaste registrisse

tähtajatult

alates:

kuupäev

tähtajaliselt

ajavahemikul: algus

kuupäev

lõpp

kuupäev

b) kustutada maksukohustuslaste registrist

alates:

kuupäev

FIE

allkiri

avalduse kuupäev

Märkused

*Füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtte tegevuses osalev abikaasa on äriregistrisse kantud füüsilisest isikust ettevõtja abikaasa, kes osaleb füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtte tegevuses ning kellel ei ole füüsilisest isikust ettevõtjaga sõlmitud töölepingut või toovõtu-, käsundus- või muu teenuse osutamiseks võlaõiguslikku lepingut.

*Kui abikaasa osaleb füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtte tegevuses ajutiselt, märgitakse avaldusele tegevuses osalemise algus- ja lõppkuupäev.

*Abikaasa maksukohustuslaste registrist kustutamiseks esitab füüsilisest isikust ettevõtja Maksu- ja Tolliametile avalduse, kuhu on märgitud registrist kustutamise kuupäev.

Lisa 5. Sotsiaalmaksu laekumise arvutuskäik

Arvutuste eeldusteks on:

Aktiivsete FIE-de arv 27 291

Vabaabielus FIE-de osakaal 34%

FIE elukaaslaste osakaal, kes ei käi palgatööl 31%

Kõik kodused elukaaslased soovivad sotsiaalkindlustut.

Sotsiaalmaksu kuumäär 2015. aastal on 117,15 eurot (Sotsiaalmaksuseadus, 13.12.2000)

1. Vabaabielus FIE-d 34% 27 291-st on $0,34 \times 27\,291 = 9\,278,94$
2. Ilma sotsiaalkindlustuseta FIE elukaaslased 31% 9 278,94-st on $0,31 \times 9\,278,94 = 2\,876,47$
3. Ühes kuus laekuv sotsiaalmaks $2876,47 \times 117,15 = 336\,978,62$ eurot
4. Aastas laekuv sotsiaalmaks $336\,978,62 \times 12 = 4\,043\,743,49$ eurot